

Tnu'u Jesu Kristu chaka'an Marku

Tnu'u cha ni ka'an Juan Raskwantutya

1 Tne'e ni kuu ta ni kicha'a tnu'u va'a kwenta Jesu Kristu se'e Nkyoo. ²Ni chinu cha ta yoso nu tutu Chaya raa ntiso tnu'u Nkyoo: "Yu'u na tyanta'i in raa kitnu'u cha kosnu nuu-n cha na ntasu'va-ra iti-n, kati Nkyoo chi'in Jesu." ³In ntusu raa kanacha cha'a ku'u: "Ntasú'va'a-nto iti ma ra tena'a, nunya-nto in iti ntoo nu ya'a-ra." ⁴Takwan ni kichi Juan ra ni skwantutya ni tuu-ra cha'a ku'u ni jnya'a-ra ni kati-ra: —iNtakani ini-nto kwati sa'a-nto! iNya'a-nto na skwantutye chi'in-nto tava'a na koka'nu ini Nkyoo kwati sa'a-nto!

⁵Vachi taka ntikwi ñayivi ñuu Judea takwan ni vachi ñayivi Jerusalem kwa'an-yi nu ntyaa-ra cha na kuni so'o-yi cha ta ka'an-ra, ni sna'ma-ra chi'in-yi, ni ntaka'an nta'vi-yi kwati sa'a-yi nu Nkyoo, ni chantutya-yi sa'a Juan yutya Jordan. ⁶Juan ñu'u-ra soo cha ni kuu ma ixi kameyu, nu'ni in ñii tichi-ra, chachi-ra tika chi'i-ra ntuxi ku'u, ⁷ni ka'an-ra chi'in-yi: —Soo kichi in rakuxini nu yu'u cha xi'na-ga yu'u chiyani kichi-ra;

ñasu-ga yu'u. Ni ma kuu tantichín ntantachí ñii ntichan cha'a-ra.

⁸Yu'u skwantutyai chi'in-nto chi'in ntutya-ni; soo ra yukwan ki skwantutya-ra chi'in-nto chi'in Tati ii Nkyoo.

Juan ni skwantutya-ra chi'in Jesu

⁹Chiyo in kivi Jesu ni kanya-ra ñuu Nasaret nu kuu Galilea ni chaa-ra yutya Jordan ni chantutya-ra sa'a Juan nu yutya Jordan. ¹⁰Ni kanya Jesu nu ntutya ntantye'e-ra ni nunya antiví, vachi Tati Nkyoo chata paloma ni chinu-yi nu soko-ra. ¹¹Ni chini so'o-ra in ntusu cha kanya antiví ni kati ntusu: —Yo'o nticha kuu se'é; kusii saka iní chi'in-n. ¹²Oro tnee kwa'an-ra, ma Tati ii ni tava-yi chi'in-ra, kwa'an-ra in ku'u.

Kwi'na ni ntuku ini-ra chi'in Jesu

¹³Yukwan kantyya-ra uxiko ntuu uxiko ñuu ni kuni Kwi'na ntaña'a-ra chi'in-ra. Ni kantyya Jesu ma'ñu kiti kwi'na, tatnu Nkyoo ni kutna'a-ra chi'in-ra.

Ni kicha'a Jesu ka'an-ra tnu'u Nkyoo

¹⁴Kivi ni tñii rakuxini chi'in Juan ni ti'i-ra chi'in-ra chi vikaa, ni chaa

Jesu ñuu Galilea nunta-ra ka'an-ra tnu'u va'a nu tena'a Nkyoo chi'in ñayivi. ¹⁵Ni kati-ra: —Vitna cha ni chinu ta kivi, cha kuu yatni nu tena'a Nkyoo. iNtakani ini-nto, ma sa'a-ga-nto kwati! iKanticha-nto tnu'u va'a!

**Jesu ni kana-ra kumi
tna'a ratnii kyaka**

¹⁶Jesu ni ya'a-ra in yu'u ntutya ñu'u Galilea ni chito-ra raa nani Ximu chi'in ñani-ra Ndree. Skanya-ra ñunu-ra nu ntutya ñu'u. Kuu-ra ratnii kyaka. ¹⁷Ni kati Jesu chi'in-ra: —Nya'a-nto! Yu'u jnye'e chi'in-nto vitna kuu-nto ra tñii ñayivi. ¹⁸Ni jntoo-ra ñunu-ra ni chikun-ra chi'in Jesu. ¹⁹Ni chikara yu'u ntyañu'u chito-ra chi'in Nkyavo se'e Sevedeo, chito-ra chi'in Juan ñani Nkyavo ntyaa-ra nu tintoo ntasu'va-ra ñunu-ra. ²⁰Ni kati Jesu chi'in ra yukwan: —Nya'a-nto! Ra yukwan ni jntoo-ra sutu-ra Sevedeo nu tintoo-ra chi'in musu-ra ni chikun-ra chi'in Jesu.

Jesu ni tava-ra tati xaan

²¹Ni chaa-ra ñuu Kafernaum. In kivi sotu Jesu ni kivi-ra in vi'i orosyo. Kicha'a-ra jnya'a-ra chi'in ñayivi. ²²Ñayivi ni ntantava ini-yi cha ta snya'a-ra, va'a saka cha snya'a-ra, ma sutu-ra ni cha'a iti chi'in-ra cha ta ka'an-ra. Ñatu ka'an-ra cha ta ka'an mestru ratu'va.

²³Suni vi'i orosyo ñuu yukwan chiyo in raa ntyava'a tati xaan, ni kanacha-yi nu Jesu: ²⁴—Na kuu cha kuni-n chi'in-nti, Jesu Nasareno? Vachi-n jnti'i-n chi'in-

nti? Yu'u ñunui chi'in-n: Chite cha se'e Nkyoo kuu-n! ²⁵Jesu ni kati-ra chi'in tati xaan: —Kasi yu'u-n! Ntoo chi'in-ra! ²⁶Tati xaan ni kisi-yi chi'in-ra cha ni'i cha iyo ni kana yiki-yi ni kanya-yi kwa'an-yi. ²⁷Taka ntikwi ñayivi cha ntyaa yukwan ni ntatava ini-yi cha ni sa'a Jesu ni ntakanta-yi kicha'a ntakwa cha'a-yi nu tna'a-yi ntatnu'u-yi ni kati-yi: —Na kuu cha kuu cha'a? Na cha va'a cha snya'a-ra chi fwera! Chinu ka'an-ra tava-ra chasaka ntya chasaka kanticha-yi (cha ka'an-ra)? ²⁸Ñayivi ni chito cha ni sa'a Jesu ni ka'an-yi nu taka ntikwi ñayivi ni chityanu taka ntikwi cha ni sa'a Jesu tika ñuu Galilea.

**Kwa'a saka ñayivi ku'u ni
ntuva'a-yi sa'a Jesu**

²⁹Cha oro ni kanya-ra vi'i orosyo, Jesu ni cha'an-ra chi'in Nkyavo chi'in Jua vi'i Ximu chi Ndree. ³⁰Xiso Ximu katu-ña nu chito tna'a-ña kwi'i ka'ni. Ni ketnu'u-yi chi'in Jesu cha ku'u-ña. ³¹Chikantya'a Jesu nu ntyaa-ña ni tñii-ra nta'a-ña. Yukwan ni ntakani'i-ra chi'in-ña. Oro kwiti ni kintyaa kwi'i ka'ni chi'in-ña. Oro tnee kicha'a-ña kutna'a-ña chi'in-ra.

³²Cha oro kivi ñanti ni kwaa chiso-yi taka ntikwi ñayivi ku'u, taka ntikwi ñayivi ntyava'a tati xaan nu ntyaa Jesu. ³³Ntika ñuu yukwan ntataka-yi ñuvi'i Jesu.

³⁴Ni ntasuva'a-ra taka ntikwi nuu kwi'i chatna'a ñayivi, tya ni tava-ra kwa'a saka tati xaan. Ñatu ni cha'a-ra iti chi'in tati xaan cha na ka'an-yi cha ñunu-yi chi'in-ra.

**Jesu ka'an-ra tnu'u
Nkyoo ñuu Galilea**

³⁵Ni ntako-ra titnya'a-ga ni kanya-ra kwa'an-ra cha'a ku'u kwantakwatu-ra. ³⁶Ni kicha'a Ximu chi'in in tuku tna'a-ra ntantuku-ra chi'in Jesu ³⁷cha ni ntakitna'a-ra chi'in Jesu ni kati-ra chi'in-ra: — Taka ntikwi ñayivi ntantuku-yi chi'in-n. ³⁸Ni kati Jesu chi'in-yi: —Na ko'on in tuku ñuu ntyaa yatni na ka'in tnu'u va'a. Tniñu yukwan vachu. ³⁹Ntika Galilea nunta-ra ka'an-ra chi'in-yi tnanyu nu iyo vi'i orosyo-yi. Tava-ra chaxaan yi'i ini-yi.

Jesu ntasuva'a-ra in kwi'i ñii tya'yu

⁴⁰Ni chaa yatni in raa tna'a kwi'i ñii tya'yu nu ntyaa Jesu, ni chakuñu chiti-ra, ni kati-ra chi'in Jesu: —Tu kuni-n kuu kintya'a-n kwi'i tna'í. ⁴¹Jesu ni kunta'vi ini-ra chi'in-ra, ni ntaskaa-ra nta'a-ra, ni stavinta'a-ra xini-ra, ni kati-ra: —Kuní! Cha na ntuva'a-n. ⁴²Oro kwiti ni kintya'a kwi'i tna'a-ra tya ni ntuva'a-ra. ⁴³Ni tyanta'a Jesu chi'in-ra: —Kwa'an! Ni tava-ra tniñu: ⁴⁴—Kwa'an, ma ketnu'u-n chi'in ñayivi. Kwa'an nu ntyaa sutu kwiso-n cha ni ntakwa'a ta'vi-n nu Nkyoo takwan ni sketu Moyse, cha na koto-yi cha ni ntuva'a-n sa'a Nkyoo chi'in-n, ni kati Jesu. ⁴⁵Soo ra yukwan kicha'a ketnu'u-ra chi'in taka ntikwi ñayivi cha ni sa'a Jesu chi'in-ra. Cha yukwan ni kuu ñatu-ga kuu kivi Jesu ni in ñuu kwa'a saka ñayivi. Yukwan ni kintoo-ra nu kuu chika yu'u ñuu, soo ñayivi

taka ntikwi yuku ni chaa-yi nu ntyaa-ra.

Jesu chi'in in ratiyi

2 Cha ni ya'a in kivi ni kivi tuku Jesu ñuu Kafernaum, ni chito-yi cha ntyaa Jesu chi vi'i. ²Oro kwiti ni ntataka kwa'a saka ñayivi ni chitu kwi ñatu ga kuu kivi-yi ñuvi'i. Ntya Jesu jnya'a-ra tnu'u Nkyoo chi'in-yi. ³Yukwan ni chaa kumi tna'a-ra ntiso ranitiyi. ⁴Cha ña chaa-yi nu ntyaa Jesu kwa'a saka ñayivi ntya ni tyaa-yi yavi xini vi'i nu ntyaa-ra, yukwan ni snuu-ra chito katu ranitiyi. ⁵Ntya ni chito Jesu cha ni chinu ini-yi ntya ni kati-ra chi'in ranitiyi: — Utu, cha ni choka'nu ini kwati ni sa'a-n! ⁶Titni saka ratu'va ntyaa-ra yukwan chani ini-ra: ⁷Noo kuntii kukwa'a ini-ra ka'an-ra takwan? Kuu nyava'a ini Nkyoo cha ka'an Jesu. Vatnu'u-nya Nkyoo kuu kintyaa-ra kwati sa'a-yi. Takwan ni chani ini ratu'va. ⁸Oro kwiti Jesu ni kutnuni ini-ra cha ta chani ini ratu'va, ni ntakwa cha'a-ra nu-ra: —Noo chani ini-nto takwan? ⁹Na cha yii-ga ka'in chi'in ranitiyi: "Kintyaa-yi kwati ni sa'a-n", axi yii-ga kuu na katyu: "Ntako, ntaki'in chito-n ntya kwa'an"? ¹⁰Vitna koto-nto cha se'e raa ntyava'a-ra in iti cha kintyaa-ra kwati. Tya ni kati-ra chi'in ratiyi: ¹¹—Yu'u ka'in chi'in-n: Ntakoo, ntaki'in chito-n, kwanu'u vi'i-n. ¹²Tya oro kwiti ni ntakoo-ra ni ntaki'in-ra chito-ra ni kanya-ra nu ntyaa ñayivi. Ni ntantava ini-yi cha ni chito-yi cha ni sa'a Nkyoo ni ntantaka'an ta'vi-yi nu Nkyoo

kati-yi: —Ñatu chito kwiyo cha ta ni kuu vitna.

Jesu ni kana-ra chi'in Levi

¹³Chiyo in kivi cha'an tuku Jesu yu'u ntyañu'u; taka ñayivi chikantya'a-yi, tya kicha'a-ra snya'a-ra chi'in-yi. ¹⁴Ni ya'a-ra ni chito-ra raa nani Levi se'e Alfeo nuko-ra kiin ya'vi-ra xu'un nu ñayivi ntakwa'an-ra xu'un chi rakuxini Roma. Ni kati Jesu chi'in-ra: —Kwikun chi'in! Ni ntakwiñi-ra ni chikun-ra chi'in Jesu. ¹⁵Jesu chi'in rantikun chi'in-ra nuko-ra nu misa vi'i Levi chi'in kwa'a saka raki'in xu'un nu ñuu chi'in ra saka. Kwa'a saka ñayivi cha ni chikun chi'in Jesu. ¹⁶Cha ni chito ra kuu fariseo chi'in ratu'va cha kitna'a chachi Jesu chi'in taka ntikwi raki'in xu'un chi ra saka ra kwati, tya fariseo ni kati-ra chi'in rantikun chi'in Jesu: —Na kwenta kuu Jesu chachi-ra [chi'i-ra] chi'in ra saka ra kwati? ¹⁷Chini so'o Jesu taka ntikwi cha ni ka'an-ra, ni kati-ra: —Ñayivi yova'a ñatu nti'i-yi ra cha'a yuku, soo ñayivi ku'u nti'i-yi ra cha'a yuku. Ñatu vachu kwenta ñayivi va'a, vachu kwenta ñayivi kwati.

Tnu'u cha'ni soko-yi chi'in-yi

¹⁸In kivi rantikun chi'in Juan chi'in rantikun chi'in fariseo ña'ni naa ni chachi-ra tya'ini-ra ntantuku-ra iti Nkyoo. Ni cha'an-ra stna'a-ra cha ntakwa cha'a-ra nu Jesu: —No ñayivi ntikun-yi chi'in-n chachi-yi chi'i-yi taka kivi? Ñayivi ntikun chi'in Juan chi'in rantikun chi'in fariseo iyo in kivi ña'ni naa

chachi-yi. ¹⁹Jesu ni kati-ra chi'in-yi: —Ma kuu ka'ni soko-yi chi'in-yi oro ntyaa-yi nu kuu sii ini-yi tnanta'a-yi, oro ntyaa ratnanta'a. Ma kuu ka'ni soko-yi chi'in-yi oro ntyaa ratnanta'a. ²⁰Soo chaa in kivi kwiso-yi chi'in ra tnanta'a. Soo kivi chiyan ka'ni soko-yi chi'in-yi.

²¹Ma kuu tyatna'a-n soo nkyii chi'in soo chaa. Tu ntakwiki-n soo nkyii chi'in soo chaa, oro ntakatya-n soo ntantiyi soo chaa, ntata-ga soo nkyii. ²²Ni ma kuu tyi'i-n vinu chaa tichi in yitni ñii nkyii. Oro tyi'i-n vinu chaa chi yitni ñii nkyii ska'nti-yi yitni ñii tya kina taka vinu cha yi'i chi yitni ñii. Yukwan na tyi'on vinu chaa chi in yitni chaa.

Jesu snya'a-ra cha ta kuu in kivi sotu

²³In kivi sotu Jesu kanunta-ra ni ya'a-ra nu ni tachi-ra, tya rantikun chi'in-ra kicha'a tnu'u-ra yoko trigu cha ntuu yutipa. ²⁴Ra kuu fariseo ntakwa cha'a-ra chi'in Jesu: —Kuni so'o, noo sa'a rantikun chi'in-n ñatu iyo iti cha sa'a-n in kivi sotu? ²⁵Ni kati-ra chi'in-ra: —Ñatu ka'vinto cha ni sa'a Lavi? Ni kichi in kivi ni kuu sóko-ra chi'in tna'a-ra. ²⁶Kantya ra nani Avyatar rakuxini nu ra kuu sutu, Lavi ni kivi-ra vi'i Nkyoo ni chachi-ra pa cha ni tatni siin-yi cha kuu chi'in Nkyoo. Vatnuñu ra kuu sutu kuu kachi-ra pa yukwan. Cha'a-ra chi'in ñayivi cha kwa'an chi'in-ra. ²⁷Jesu ni ka'an-ra: —Ñayivi kanuu-ga-yi cha ta in kivi sotu sa'a Nkyoo. Ñasu cha na kanuu-ga kivi sotu nu ñayivi. ²⁸Yukwan cha vitna, se'e raa kuu tena'a-ra na kuu cha so'o kivi sotu.

In raa nta'a ni tiyi

3 Jesu ni kivi tuku-ra vi'i orosyo tya yukwan ntyaa in raa ni tiyi nta'a. ²Ni ntuku ini ra kuu fariseo chi'in Jesu sa'a-ra kwenta tu iyo ñayivi ntuva'a sa'a Jesu in kivi sotu, tuva'a ki'in-ra ki kwa'a-ra kwati cha'a Jesu. ³Jesu nu ntyaa-ra snya'a-ra ni ka'an-ra chi'in ra ni tiyi nta'a: —Kwa'an, kuñuntiti-n nu taka ñayivi. ⁴Yukwan ntakwa cha'a-ra chi'in taka ñayivi: —Kani ini-nto: Na kuu cha ma kuu sa'o in kivi sotu: ¿Chava'a axi chasaka? Cha na kutna'o skako kivi-yi axi cha na skwita-yi kivi-yi? Soo ñayivi ñatuga ni ka'an-yi. ⁵Jesu ni ntantye'e-ra, kuñava'a ini-ra, ni kuu kwi'ya ini-ra ñatu kuni-yi kanticha-yi, ni ka'an-ra chi'in ra ni tiyi nta'a: —Ntaskaa nta'a-n! Tya ra yukwan ni ntaskaa-ra nta'a-ra ni ntuva'a nta'a-ra. ⁶Oro tnee ni kanya ra kuu fariseo ni cha'an-ra nu ntyaa rantikun chi'in Erode, kicha'a-ra ntatnu'u-ra noso sa'a-ra cha na ka'ni-ra chi'in Jesu.

Kwa'a saka ñayivi ntyaa yu'u ntutya chi'in Jesu

⁷Jesu kwa'an-ra chi'in rantikun chi'in-ra, kwa'an-ra nu ntyañu'u. Kwa'a saka ñayivi ñuu Galilea kwa'an-yi chi'in-ra. ⁸Kivi ni cha'a-yi kwenta taka cha ni sa'a-ra, kwa'a saka ñayivi ñuu Judea, Jerusalem, Idumea, ñayivi in ga chiyo yutya Jordan, ñayivi ñuu Tiro ñuu Sidon ni chaa-yi nu ntyaa-ra. ⁹Yukwan Jesu ni ka'an-ra chi'in rantikun chi'in-ra cha na kuntiyatu'va-ra chi'in in tintoo na ma kiku'un ñayivi chi'in-ra. ¹⁰Kwa'a saka

ñayivi ntasuva'a-ra taka nuu kwi'i, yukwan taka ñayivi ku'u kuu yatni-yi chi'in-ra ntataka-yi nu ntyaa-ra cha kuni-yi ki ki'yi-yi chi'in-ra na ntasuva'a-ra chi'in-yi. ¹¹Oro ni chito tati xaan chi'in-ra, oro tnee chakun chiti-yi nuu-ra kanayiki-yi ni kati-yi: —Yo'o kuu se'e Nkyoo! ¹²Soo Jesu ni ka'an ni'ini-ra chi'in tati xaan: —Ma tnu'u ntaa: Ma ka'an-nto yoo kuu yu'u cha nu ñayivi.

Jesu ni ntakachi-ra nti uchi uu ra tyanta'a-ra

¹³Ni kaa Jesu in xini yuku ni kana-ra ñayivi cha kuni ma-ra ni ntataka-yi chi'in-ra. ¹⁴Ni ntakachi-ra chi'in uchi uu tna'a-ra ni kati-ra: —Vitna konani-nto tne'e: apostol (chakwan kuu: ra ni tyanta'a Jesu). Yu'u ntakachi chi'in-nto cha na ki'in-nto chi'in, cha na ki'in-nto ka'an-nto kwentui. ¹⁵Ni cha'a-ra iti chi'in-ra cha na tava-ra tati xaan chi'in ñayivi. ¹⁶Takwan ni kitna'a uchi uu tna'a-ra ni ntakachi-ra: ra nani Ximu (Jesu ni tisivi-ra "Peyo", ni kati-ra: yo'o kuu "kava"), ¹⁷Nkyavo tya ñani-ra Jua se'e Sevedeo (ni tisivi Jesu Voanerges, chakwan kuu "raa takuu nu ni ka'nti") ¹⁸Ndree, Lipi, Tolo, Tevo, Maxi, Kovo se'e Alfeo, Tadeo, Ximu Selote (chakwan kuu ra ni ketna'a chi'in rakuxini Roma), ¹⁹Juda Iskariote ra ni ntaxiko chi'in Jesu nu kwa'a-ga.

Jesu chi'in kwi'na cha kuu xini nu taka tati xaan

²⁰Yukwan ni kivi Jesu in chi vi'i, in tuku cha'a ntataka tuku ñayivi,

ñatu ni kuu kachi-ra, ni rantikun chi'in-ra. ²¹Tya kivi ni cha'a tna'a ma-ra kwenta ni kanya-yi ntantuku-yi cha kuni-yi koto-yi chi'in-ra kati-yi: —iNtuloko-ra! ²²Takwan ni chaa ratu'va ra vachi Jerusalem ni kati-ra: —Kwi'na kuxini tava-ra taka ntikwi tati xaan, soo ntyava'a-ra in tati xaan-ga chakwan nani Velsevu, ni kati ratu'va. ²³Yukwan Jesu ni kana-ra chi'in-ra ni ka'an-ra in tnu'u: —¿Noso kuu tava Kwi'na tna'a-ra? ²⁴iIn ñuu tuu ketna'a tna'a ma-yi ma kuu-ga kuntyaa va'a-yi kwa'a kivi! ²⁵In vi'i tu ñatu-ga kitna'a kuntyaa-yi ma kuu-ga kuntyaa va'a-yi. ²⁶Tu Kwi'na kanta-yi ketna'a-yi chi'in tna'a ma-yi ma kuu-ga kuntyaa-yi cha ni chaa oro nti'i Kwi'na. ²⁷Ña'ni-yi kuu kivi-yi vi'i in ra tii saka sakwa'yi-yi ntatniñu vi'i-ra tu cha ma xi'na-ga ku'ni-yi chi'in-ra. Takwan kuu sakwa'yi-yi vi'i-ra.

²⁸Na kunta ini-nto: Koka'nu ini Nkyoo chi'in-nto taka kwati sa'a-nto, taka chasaka ka'an-nto tnu'u Nkyoo. ²⁹Soo taka ntikwi ñayivi cha ka'an chasaka siki Tati ii Nkyoo ma koka'nu-ga ini Nkyoo kwati-yi; tya ki'in-yi nu ñu'u nuu-ga nu kwa'an ñayivi. ³⁰Takwan ni kati Jesu chi'in-ra ati ni kati-ra chi'in-ra: —iNtyava'a-n tati xaan!

Si'i Jesu chi'in ñani-ra chi'in ku'va-ra

³¹Ni chaa si'i Jesu chi'in ñani-ra chi'in ku'va-ra ni kintoo-yi ta vi'i tya ni tyanta'a-yi in raa cha na ketnu'u-ra chi'in Jesu. ³²Ñayivi nuko chi'in Jesu ni kati-yi chi'in-ra: —Ta vi'i ntyaa si'i-n chi'in ñani-n chi'in ku'va-n ntantuku-yi

chi'in-n. ³³Tya ni kati-ra: —¿Yoo kuu cha kuu si'i, ñani chi ku've?

³⁴Ni ntantye'e-ra nu taka ntikwi ñayivi nuko chi'in-ra ni kati-ra: —Chakwan kuu si'i ñani chi ku've:

³⁵Taka ntikwi ñayivi skiku cha ka'an Nkyoo chakwan kuu ñani chakwan kuu ku've chakwan kuu si'i.

In tnu'u ta in chiti

4 Kicha'a Jesu snya'a tuku-ra nu kuu yu'u ntyañu'u. Kwa'a saka ñayivi ni ntataka, Jesu ni kaa-ra nu tintoo cha kajntii nu ntutya tya ni nuko-ra, ñayivi ni kintoo-yi yu'u ntyañu'u. ²Tya Jesu kicha'a-ra snya'a-ra kwa'a saka chava'a, soo in tnu'u cha ni ka'an-ra ni kati-ra: ³Kuni so'o-nto cha ka'in! In rakwatachi chitya-ra chiti. ⁴Oro chitya-ra, iyo in chiti chinu-yi iti, ni chinu saa ni chachi-di chiti. ⁵Tya iyo in tuku chiti chinu-yi nu ntuu nu ñatu kwa'a ñu'u; yati saka kanya-yi ñatu kunu yi'i-yi. ⁶Soo oro kanya ñanti yati saka ni ntaxi-yi cha ñatu yi'i kunu yo'o-yi ni nta'iti-yi. ⁷In tuku chiti chinu-yi ma'ñu tnu'iñu, tya tnu'iñu cha'nu-yi, ni stivi-yi ñatu-ga ni cha'a-yi chiti. ⁸Tya in tuku chiti ni chinu-yi nu ñu'u va'a tya ni cha'nu-yi tya ni cha'a-yi chiti; in chiti ni cha'a-yi 30 chiti, in tuku chiti ni cha'a-yi 60 chiti, in tuku chiti ni cha'a-yi 100 chiti. ⁹Ñayivi iyo so'o na kuni so'o-yi, ni kati Jesu.

¹⁰Oro ni ntuu ma xini-ra stna'a-ra chi'in nti uchi uu rantikun chi'in-ra, ni ntakwa cha'a-yi nuu-ra: —¿Na kuu cha kuni-n ka'an-n chi'in tnu'u yukwan? ¹¹Ni kati-ra: —Yu'u cha ni

snya'i chi'in-nto cha na kutnuni ini-nto tnuxi'i noso tena'a Nkyoo; soo ñayivi ñatu ntyaa yatni snya'i in tnu'u. ¹²Vasi ntye'e-yi ñatu kutnuni ini-yi, vasi ntyaso'o-yi ñatu chini-yi na ma ntakani ini-yi ma ta'ntya kwati nu Nkyoo.

¹³Ni kati-ra: —¿Ñatu cha'a-nto kwenta tnu'u cha ni ka'in? ¿Noso kutnuni ini-nto taka tnu'u cha ke'en chi'in-nto? ¹⁴In ratachi kuu ta in raa ka'an tnu'u Nkyoo. ¹⁵Iyo ñayivi ta kuu in chiti cha chinu iti. Takwan kuu cha ka'an Nkyoo ini-yi ni chini so'o-yi soo ni chaa Kwi'na ni kintyaa-ra cha ka'an Nkyoo ini-yi. ¹⁶In tuku ñayivi ta kuu in chiti cha chinu nu ntuu. Tyaso'o-yi tnu'u Nkyoo sii saka kuni-yi ni chaa tnu'u Nkyoo ini-yi. ¹⁷Ta kuu in cha ñatu yi'i yo'o, cha kuu kivi ni kuni'i-yi, cha oro kicha'a kwati kicha'a ntikun-yi chi'in-yi, yukwan ma kuni'i-ga-yi. ¹⁸In tuku ñayivi ta kuu in chiti chinu ma'ñu tnu'iñu: Tyaso'o-yi tnu'u Nkyoo, ¹⁹soo vachi saka tnu'u chani ini nu ñayivi, tnu'u kuni saka xu'un, kwa'a saka chasaka kakan ini-yi. Yukwan kuu cha ma kwa'nu tnu'u Nkyoo ini-yi, yukwan kicha'a naa ini-yi tnu'u Nkyoo. ²⁰In tuku ñayivi kuu-yi ta kuu chiti ni chinu nu ñu'u va'a: Tyaso'o-yi tnu'u Nkyoo tya ni chinu ini-yi tya cha'a-yi chiti: Cha'a-yi 30, 60, 100 chiti cha in chiti.

In tnu'u ta in ñu'u yiti

²¹Ni kati tuku-ra: ¿Chani ini-nto tyoo ñu'u yiti tya ti'o chi chito axi chi chatnu? Ñasu, soo tatnio nu sukun nu kitnuu. ²²Takwan ñatu in cha kuntayaa xi'i cha ma tnuu-yi,

taka tnu'u xi'i koto-yi. ²³Ñayivi iyo so'o na tyaso'o-yi. ²⁴Ni kati tuku-ra: —iSa'a-nto kwenta tya kuni so'o-nto! Ta ku'va tikwa'a-nto chi'in-yi, takwan Nkyoo tikwa'a-ra chi'in-nto soo kwa'a-ga ntakwa'a-ra. ²⁵Ñayivi ntyava'a, kwa'a-ga ni'i-yi, tya ñayivi ñatu ntyava'a, su'va kintya-ra cha ntyava'a-yi.

In tnu'u ta in chiti chakwa'nu-ga

²⁶Tya ni kati Jesu: —Ta kuu in nu tena'a Nkyoo: Ta kuu in raa ki tachi in chiti nu ñu'u ²⁷vasi na'a-ra axi kixi-ra, oro chakwaa vasi ñuka'ñu, chiti ni kanya-yi ni cha'nu-yi soo ñatu kutnuni ini-ra noso ni cha'nu-yi. ²⁸Kanya-yi ni cha'nu-yi nu ñu'u, cha'a ma-yi chiti so xi'na-ga ni kanya nta'a-yi, ntya ni kanya yoko-yi, ntya ni kicha'a chakwita chiti-yi. ²⁹Oro ni chicha chiti-yi ka'ntyara tya ntaki'in-ra ni chaa kivi nu ntyava'a-yi.

In tnu'u ta in chiti lu'lu saka

³⁰Tya ni kati tuku-ra: —¿Noso kaa nu tena'a Nkyoo? ¿Noso ku'va snya'i chi'in-nto? Ta kuu chakwan, takwan kuu in tuku: ³¹Ta in chiti mostasa. Kuu in chiti lu'lu-ga nu taka ntikwi chiti. ³²Soo oro ni tachi-ra chi'in-yi nu ñu'u, ni kanya-yi kuka'nu saka yutnu-yi nu taka yutnu, kuu ka'nu saka soko-yi, saa kwasa'a-di taka-di nuu-yi.

Tnu'u cha ta snya'a Jesu

³³Takwan snya'a Jesu chi'in ñayivi tnu'u Nkyoo; taka nuu cha ka'an-ra kuu nu tena'a Nkyoo, tu noso kuu tnuni ini-yi. ³⁴Soo ñatu ka'an-ra chi'in ñayivi tu ma ka'an-

ra chi in tnu'u. Oro ntyaa ma xini-ra chi'in rantikun chi'in-ra taka kati tnu'u-ra.

Ni chakwiñi tati savi ni sa'a Jesu

³⁵Ni kwaa kivi tnee ni kati Jesu chi'in rantikun chi'in-ra: —Na yo'o in chiyo-ga yu'u ntutya ñu'u. ³⁶Tya ni sntoo-ra ñayivi tya chiso-ra chi'in Jesu nu tintoo nu ntyaa-ra. Soo takwan chiyo in-ga tintoo kwa'an-yi. ³⁷Ni cha'a savi tati tya ntutya ñu'u kicha'a ntanta'a-yi ni kicha'a kivi ntutya chi tintoo cha kuni-yi ntiku'un-yi. ³⁸Tya Jesu kixi-ra katu xini-ra nu soo ntya yata nu nti'i tintoo. Tya ni ntaskoo-yi chi'in-ra tya ni ka'an-yi chi'in-ra: —¿Ñatu chani ini-n na ntiku'on chi ntutya? ³⁹Tya Jesu ntako-ra tya ni ka'an ni'i-ra chi'in tati tya ni kati-ra chi'in ntyañu'u: —iKikwiñi! iNe'ni kuntya-n! Tya savi tati chakwiñi-yi tya ne'e kwii ni kuu-yi. ⁴⁰—¿Noo yu'u-nto? —ni kati Jesu chi'in rantikun chi'in-ra. —¿Ta chinu va'a-ga ini-nto? —ni kati Jesu. ⁴¹Soo ni yu'u saka-ra stna'a-ra kicha'a ntakwa cha'a-ra nu tna'a-ra: —¿Yoo-ra kuu raa i'ya? Cha ntya tati chi'in ntutya kanticha-yi cha ka'an-ra.

In raa ntyava'a tati xaan ñuu Gerasa

5 Ni chaa-yi in-ga chiyo ntutya ñu'u yatni ñuu nani Gerasa. ²Oro ni nuu Jesu nu tintoo ni chaa in ra ntiso tati xaan kanya-ra ma'ñu tikwiti ³ati yukwan ntyaa-ra. Ñatu kuu ku'ni-yi chi'in-ra ni chi'in yo'o kaa. ⁴Kwa'a saka cha'a chi'ni-yi nta'a-ra chi'in cha'a-ra chi'in yo'o kaa, soo ska'nti ne'e-ra yo'o kaa,

ñatu ni in raa kuu-ra rayi ku'ni kutu-yi chi'in-ra. ⁵Ntuu nkyaka nunta-ra yuku nunta-ra tikwiti, kanayiki-ra, stuchi ma-ra chi'in-ra chi'in yuu. ⁶Chika-ga ni chito-ra chi'in Jesu, chinu-ra cha stna'a-ra chi'in-ra ni chakuñu chiti-ra cha'a Jesu ⁷ni kanacha ni'i-ra: —iMa kivintu-n chi'in yu'u, Jesu, yo'o se'e Nkyoo cha ntyaa nu sukun kuu-n! Kanta'vi chi'in-n sivi Nkyoo cha na ma saxaan-n chu. ⁸Takwan ni ka'an tati xaan. Soo xi'na-ga ni ka'an Jesu chi'in tati xaan: —Yo'o, tati xaan, kanya kwa'an, jntoo chi'in ra yukwan. ⁹Jesu ni ntakwa cha'a-ra: —¿Noso nani-n? Tati xaan ni kati-yi: Yu'u nani Legion ati kwa'a saka-nti kuu. ¹⁰Kanta'vi saka-yi chi'in Jesu cha na ma tava-ra tati xaan nu nunta-yi. ¹¹Ntyaa yatni-ra chi in yuku yukwan ntyaa kwa'a saka kuchi chachi-di ku'u. ¹²Tati xaan ni kanta'vi-yi chi'in-ra: —Tuu tyanta'a-n chi'in-nti kwa'a-n iti na kivi-nti chi kuchi. ¹³Jesu ni cha'a-ra iti tya tati xaan ni kanya-yi chi'in ra yukwan tya ni ntivi-yi chi'in kuchi, tya kuchi ni chinu-di yu'u kava nyakava-di nu ntutya uu mil kuchi ni ka'a-di chi'in ntutya. ¹⁴Ra ntito kuchi ni chinu-ra tya kwa'an-ra kwa ketnu'u-ra ñuu tya yuku nu ntyaa ñayivi cha ta ni kuu, tya ñayivi chantye'e-yi cha ta ni kuu. ¹⁵Tya oro ni chaa-yi nu ntyaa Jesu chito-yi chi'in ra ni kantyaava'a tati xaan cha nuko-ra, cha ñu'u-ra soo, cha ni ntuva'a-ra cha ni nuku'ni-ra. Ñayivi ni ntantava ini-yi ¹⁶cha ni chito-yi cha ni kuu chi'in raa ni kantyaava'a tati xaan tya ta ni kuu chi'in kuchi, ni kicha'a-yi ntakani-yi

tnu'u cha ni chito-yi. ¹⁷Kicha'a-yi kanta'vi-yi chi'in Jesu na jintoo-ra ñuu yukwan tya na ki'in-ra. ¹⁸Ta ni nchokwiñi Jesu nu tintoo, ra ni kantyava'a tati xaan ni kanta'vi-ra chi'in Jesu cha na kwa'a-ra iti na kontikun-ra chi'in Jesu. ¹⁹Soo Jesu ñatu ni cha'a-ra iti soo su'va ni kati-ra chi'in-ra: —Kwa'an vi'i-n nu ntyaa tna'a-n tya ketnu'u-n taka ntikwi cha ni sa'a Nkyoo chi'in-n tya noso ni kunta'vi ni'i-ra chi'in-n. ²⁰Tya ra ni ntuva'a kwa'an-ra tya ni kanta-ra ketnu'u-ra taka ntikwi ñuu nani Kapuli cha ni sa'a Jesu chi'in-ra, tya taka ntikwi ñayivi ni ntantava saka ini-yi.

**Sesi'i Jairo chi'in ña'a
cha ki'i soo Jesu**

²¹Ni ntachokwiñi Jesu kwa'an-ra ni ntachinu tuku-ra in-ga chiyo ntyañu'u chi'in tintoo-ra, ni ntatutu kwa'a saka ñayivi nu ntyaa-ra tya yukwan ni ntoo-ra yu'u ntyañu'u. ²²Yukwan ni chaa in rakuxini vi'i orosyo nani Jairo. Cha ni chito-ra chi'in Jesu ni chakuñu chiti-ra ²³ni kanta'vi-ra chi'in-ra: —Se'si'i kuni kuu-ña; inya'a tatni-n nta'a-n xini-ña na ntuva'a-ña na kotyaku-ña! ²⁴Jesu kwa'an-ra chi'in-ra, kwa'a saka ñayivi ni kutna'a-yi kwa'an-yi chi'in-ra kwa tyinta'a tna'a-yi cha ta kwa'an-ra. ²⁵Ma'ñu ñayivi kwa'an in ña'a yi'i uchi uu kwiya ku'u-ña kwa'a saka niñi-ña kwa'an. ²⁶Kwa'a saka tnunto'o ni tna'a-ña nta'a ra kuu lutor ni jnaa snti'i-ña xu'un-ña soo ñatu ntuva'a-ña su'va ni ntuka'vi-ga-ña. ²⁷. ²⁸Chiyo in kivi chini so'o-ña tnu'u Jesu ni chani ini-ña: —Tuu

cha kuu na tñii vasi soo-ra ntuva'i. Ni kuyatni-ña yata-ra ma'ñu ñayivi cha ki'i-ña soo-ra. ²⁹Oro tnee chakwiñi chakwa'an niñi-ña ni cha'a-ña kwenta cha ni ntuva'a-ña kwi'i tna'a-ña. ³⁰Jesu ni cha'a-ra kwenta cha ni kanya in cha'ii cha nyava'a-ra tya ni ntuva'a in ñayivi, ni chokwiñi-ra ntakwa cha'a-ra nu ñayivi: —¿Yoo kuu cha ni cha ki'i soi? ³¹Rantikun chi'in-ra ni kati-ra chi'in-ra: —Taka ñayivi chaku'un-yi chi'in-n. Ntya ntakwa cha'a-n: "¿Yoo kuu cha ni cha ki'i chi'in?" ³²Soo Jesu ni ntye'e-ra nu taka ñayivi cha na koto-ra yoo kuu cha ni cha ki'i chi'in-ra. ³³Yukwan ña'a kicha'a ni'i-ña cha yu'u-ña cha'a-ña kwenta cha ni tna'a-ña ni cha'an-ña chakuñu chiti-ña nu ntyaa-ra ni ka'an-ña tnu'u ntaa chi'in-ra. ³⁴Jesu ni kati-ra chi'in-ña: —Ña'a, cha ni kanticha-n ni ntuva'a-n. Kwa'an ma kani-ga ini-n kwi'i ni tna'a-n. ³⁵Jesu ta nti'i-ga ka'an-ra ni chaa ñayivi vachi vi'i Jairo rakuxini vi'i orosyo ntakitna'a-yi chi'in Jesu chi'in Jairo ni ka'an-yi chi'in-ra: —Sesi'i-n cha ni chi'i-ña. Cha kuu; ma ka'an-ga-n chi'in mestru. ³⁶Soo Jesu ñatu ni savi'i-ra cha ni ka'an-yi ni ka'an-ra chi'in Jairo: —iMa kani ini-n, ma yu'u-n! iKanticha ini-n! ³⁷Ni cha'a-ra iti cha na kutna'a uni ni tna'a-ra: Peyo, Nkyavo chi'in Juan ñani-ra. ³⁸Cha oro ni chaa-ra vi'i rakuxini vi'i orosyo ni chito-ra ñayivi nte'e-yi kanacha-yi kwa'a saka cha sa'a-yi. ³⁹Ni kivi-ra ni kati-ra: —¿Noo nte'e-nto kanacha-nto? ¿Noo sa'a-nto takwan? Ñaxi'li ñatu chi'i-ña. Kixi-ña. ⁴⁰Ñayivi ni chaku iti-yi chi'in Jesu, ni tava-ra taka ntikwi ñayivi ni kivi-ra

chi'in sutu-ña chi'in si'i-ña chi'in ra ni kuu tna'a chi'in-ra nu ntyaa ñaxi'li. ⁴¹Ni tñii-ra nta'a-ña ni kati-ra chi'in-ña: —i'Talita kum! Takwan kuu: "Ñaxi'li, katyu chi'in-n: i'Ntako! ⁴²Oro tnee ni ntako-ña, kicha'a nunta-ña. Yi'i-ña uchi uu kwiya-ña. Ñayivi ni yu'u-yi ni ntantava nky'a'a-yi. ⁴³Soo Jesu ni ka'an-ra: —i'Ma ka'an-nto cha ni kuu! i'Ne'e kuntya-nto! Cha ni kati-ra: —i'Kwa'a-nto na kachi ñaxi'li!

Jesu ntyaa-ra nu kuu ñuu-ra

6 Jesu chi'in rantikun chi'in-ra kwa'an-ra ntachaa-ra nu kuu ñuu-ra. ²In kivi sotu kicha'a-ra jna'a-ra in vi'i orosyo. Kwa'a saka-yi chini so'o cha ka'an-ra, ni kicha'a chani ini-yi kicha'a ntakwa cha'a-yi nu tna'a-yi: —¿Antya ni skwa'a ra yukwan kwa'a saka cha ka'an-ra? ¿Antya ni skwa'a-ra kwa'a saka tnu'u va'a cha ni xini-ra ka'an-ra? Noso ni sa'a-ra? Ñatu yoo in ra kuu sa'a cha ta sa'a-ra. ³¿Ñasu ra yukwan kuu ra tuchi vitu, se'e Maria, ñani-ra Kovo, See, Juda, Ximu? ¿Ñatu ntyaa ku'va-ra chi'on i'ya jan? Takwan ntatnu'u-yi. Ñatu chinu ini-yi chi'in-ra. ⁴Soo Jesu ni kati-ra:

— Taka nu tiñu'u-yi ra ketnu'u cha ka'an Nkyoo, soo ñuu ma-ra ñatu kuni-yi savi'i-yi, tna'a ma-ra nu kuu vi'i-ra ñatu chinu ini-yi. ⁵Ñatu ni kuu sa'a-ra ni in cha'ii yukwan, soo chaku sakani ñayivi ku'u ni tatni-ra nta'a-ra ni ntuva'a-yi sa'a-ra. ⁶Ni ntantava saka ini-ra ñatu kanticha ñayivi yukwan cha ka'an-ra.

Jesu tyanta'a-ra chi'in nti uchi uu

Jesu kanunta-ra ñuu cha ntyaa yatni-ga jnya'a-ra. ⁷Ni kana-ra nti

uchi uu rantikun chi'in-ra kicha'a tyanta'a-ra uu tna'a uu tna'a-ra, cha'a-ra iti chi'in-ra cha na tava-ra tati xaan chi'in ñayivi. ⁸Ni kati-ra: —Ña'ni kwiso-nto iti, vatnu'u chakwiso-nto in yutnu kotanya-nto, ña'ni chakachi-nto kwiso-nto, ni ñunu, ni xu'un. ⁹Ntivi-nto ntichan-nto, ma kwiso-ga-nto soo sama-nto chi'in-nto nu kwa'an-nto. ¹⁰Na chaa oro chaa-nto in ñuu, kintoo-nto in vi'i ntya na chaa oro kanya-nto ñuu yukwan. ¹¹Tuu in ñuu ñatu chakitna'a ini-yi chi'in-nto, ñatu kuni-yi kuni so'o-yi cha ka'an-nto, kanya-nto tya kisi-nto ñuyaka cha'a-nto cha na ntakwa'a-yi kwenta cha sa'a-yi. Takwan ni kati-ra chi'in-ra.

¹²Rantikun chi'in-ra kanya-ra kwa'an kicha'a-ra ka'an-ra chi'in ñayivi na ma sa'a-ga-yi kwati, na nuku'un ini-yi Nkyoo. ¹³Kwa'a saka tati xaan ni tava-ra ni ku'u-ra asiti chi'in kwa'a saka ñayivi ku'u tya ni ntuva'a-yi.

Takwan ni tna'a Juan ra ni skwantutya

¹⁴Ra kuu cha'nu Erode chini so'o-ra kwentu Jesu tyava'a nu ka'an-yi kwentu-ra. In-yi kati-yi:

—Juan ra ni skwantutya ni ntatyaku-ra vitna kwa'a saka cha va'a sa'a-ra ñatu yoo kuu sa'a cha ta sa'a-ra. ¹⁵In tuku-yi kati-yi:

—Ra yukwan kuu Lia ra ketnu'u cha ka'an Nkyoo. In tuku-ga-yi kati-yi:

—Ra yukwan kuu cha ta in ra kuu chana'a saka ka'an-ra kwentu Nkyoo. ¹⁶Oro chini so'o Erode ni kati-ra:

—Ra yukwan kuu Juan. Yu'u ni cha'ni ni cha'ntyé xini-ra, tya vitna ntatyaku-ra.

¹⁷⁻¹⁹Takwan ni kuu cha ni sa'a rakucha'nu: Ni tnanta'a-ra chi'in ña'a kantyaka ñani-ra Lipi. Ña'a yukwan nani-ña Erodia. Tya Jua ni kati-ra chi'in-ra:

—Ñatu iyo iti kuntyaka-n ña'a ñani-n. Yukwan ntakiti ini Erodia, kicha'a chani ini-ña: Vitna kuu Jua; na ntye'e noso se'e. Soo rakucha'nu ni tena'a-ra cha na tñii-ra chi'in-ra na ti'i-ra chi'in-ra chi vikaa. ²⁰Ni yu'u-ra chi'in Jua ni kantito-ra chi'in-ra ni cha'a-ra kwenta Jua kuu-ra in ra va'a ra ii.

Chakitna'a ini-ra chini so'o-ra tnu'u Jua, soo ñatu ni cha'a-ra kwenta noso sa'a-ra. ²¹Kivi ni nti'i kwiya rakucha'nu ra nani Erode ni sa'a-ra in viko ka'nu saka ni ka'an-ra taka rakuxini, rakuxini nu ntaru, ñayivi ka'nu-ga nuu-ra ñuu Galilea. Ni cha'a Erodia kwenta cha kivi tnee kuu ka'ni-ña chi'in Jua. ²²Kuu-ga-yi chachi-yi sesi'i Erodia ni kivi-ña chi vi'i ni tacha'a-ña nu ntyaa taka ntikwi ñayivi cha ni kana ma Erode. Ni chakitna'a ini-yi cha ta tacha'a-ña nu ra kuu Erode taka ntikwi ñayivi tya yukwan rakucha'nu ni kati-ra chi'in-ña:

—iNtakan taka ntikwi cha kuni-n, yu'u kwe'e chi'in-n! ²³Tuu ntakan-n ntya sava ñui, sinui kwentu ke'en kwe'e chi'in-n. ²⁴Ni kanya-ña chi vi'i nu ntyaa-ña ni chaa-ña nu ntyaa Erodia si'i-ña ni ntakwa cha'a-ña:

—¿Na kuu cha kuu cha na ntaken? Erodia ni kati-ña:

—iNtakan xini Jua ra ni skwantutya! ²⁵Ñakwakya chinu-ña

tnee kivi-ña chi vi'i ni kati-ña chi'in rakucha'nu:

—Kuni vitna na kwa'a-n in ko'o chi'in xini Jua ra ni skwantutya! ²⁶Rakucha'nu ni kuu ntiyi saka ini-ra. Soo ñatu-ga ni kuu ka'an-ra cha ma kuu-ga chi'in ña'a cha ni ntakan-ña cha ni sinu-ra kwentu ka'an-ra nu ntyaa taka ñayivi cha ni kana-ra. ²⁷Oro tnee ni tena'a-ra chi'in in ntaru na kiki'in-ra xini Jua. Ntaru ni cha'an-ra nu ntyaa vikaa ni cha'ntya-ra xini Juan ²⁸ni tni'i-ra chi ko'o ni chiso-ra ntakwa'a-ra chi'in-ña, tya takwan ni ntakwa'a-ña chi'in si'i-ña. ²⁹Oro ni cha'a rantikun chi'in Jua kwenta kwa'an-ra ni ntakani'i-ra ñuntya'yu Jua ni tiva'a-ra.

Kwa'a saka ñayivi ni chachi ni sa'a Jesu

³⁰Yukwan ra ni tyanta'a Jesu ntachinu tuku-ra nu ntyaa Jesu kicha'a ka'an-ra cha ni sa'a-ra cha ni snya'a-ra. ³¹Jesu ni ka'an-ra:

—Nya'a-nto, na ko'on taka ntikwi mo ki tato in tuka'an in yuku nu ntyama. Takwan ni kati Jesu tne'e kwa'an vachi kwa'a saka ñayivi ñatu ni kuu kachi-ra. ³²Yukwan Jesu rantikun chi'in-ra kwa'an-ra nu tintoo in nu ntyama. ³³Kwa'a saka-yi chito ni nukunu-yi, yukwan taka ñuu chiku-yi kwa'an xi'na-ga-yi ni chaa nu chaa-ra. ³⁴Oro ni nuu Jesu nu tintoo-ra ni chito-ra cha kwa'a saka-yi ni kakan ini-ra chi'in-yi ntyaa-yi ta in revu cha ñatu iyo ñayivi ntito chi'in-yi. Kicha'a-ra jnya'a-ra kwa'a saka cha jnya'a-ra. ³⁵Oro kwa ini rantikun chi'in-ra ntuyatni-ra chi'in-ra ni kati-ra:

—Chakwa ini, ñatu na kuu cha iyo.

³⁶Ka'an chi'in-yi na ki'in-yi ntya ma ñuu na ki sata-yi cha kachi-yi.

³⁷Jesu ni kati-ra: —iKwa'a yo'o stna'a-nto cha na kachi-yi! Ni kati rantikun chi'in-ra:

—¿Kuni-n na ki'in-nti sata-nti pa cha ta kya'vi-yi chi'in ñayivi cha unya yoo cha na kuu sata-nti cha kachi-yi? ³⁸Jesu ni kati-ra:

—¿Noso tna'a pa ntyava'a-nto? iKwa'an ntye'e-nto! Oro ni cha'a-ra kwenta ni kati-ra chi'in-ra:

—U'un-ni pa, uu kyaka. ³⁹Yukwan tyanta'a-ra cha na kunuko ñayivi na ntututu siin-yi nu ku'u kwii;

⁴⁰takwan kyuku-yi nuko in syentu-yi in tuku-yi uxiko uchi-yi.

⁴¹Yukwan Jesu ni tñii-ra nta'a-ra u'un pa uu kyaka, ntantye'e-ra antivì, ni ka'an-ra sa'ii-ra ni cha'nu-

ra pa ni cha'a-ra chi'in rantikun chi'in-ra cha na sachaa-ra chi'in ñayivi. Takwan ni sachaa tuku-ra kyaka chi'in taka ñayivi. ⁴²Taka-yi ni chachi ñatu-ga ni nti'i kachi-yi

⁴³ntaki'in-ga-yi cha kintooso pa kyaka ni skutu-yi uchi uu kyika.

⁴⁴U'un mil ra ni chachi pa.

Jesu nunta-ra siki ntutya

⁴⁵Yukwan Jesu ni sa'a-ra cha na kaa rantikun chi'in-ra nu tintoo cha na skwiso-ra nu ntyañu'u na kosnuni-ra ki'in stna'a-ra ñuu Betsaida, kuu-ga-ra ka'an-ra nti'i-ra kwentu chi'in ñayivi. ⁴⁶Oro kwa'an-yi kwa'an-ra in yuku kwaka'an-ra chi sutu-ra Nkyoo. ⁴⁷Chaa oro ni kuu nyaa tintoo ntyaa-yi ma'ñuu ntutya, soo Jesu ni ntoo ma xini-ra nu ntyaa-ra. ⁴⁸Jesu chito-ra cha ñatu chika-ra chi tintoo-ra yi'i

saka tati ta kwa'an-ra. Titnya'a-ga kwa'an Jesu ta kwa'an rantikun chi'in-ra chika-ra nu ntutya ni kuni-ra kosnuu-ra. ⁴⁹Oro ni chito rantikun chi'in-ra nunta-ra nu ntutya ni chani ini-ra cha alma chaxaan kuu kuni-ra kanacha-ra. ⁵⁰Taka-ra ni chito ni yu'u-ra. Tya yukwan ma-ra ni ka'an-ra chi'in-yi ni kati-ra: —iMa kani ini-nto! iMa yu'u-nto! Yu'u-gu. ⁵¹Ni kaa-ra nu tintoo ni kune'e tati. Rantikun chi'in-ra ntantava saka ini-ra ⁵²tya ñatu ni cha'a-ra kwenta cha ni sa'a-ra chi pa; iyonyaa ini-ra cha ñatu cha'a-ra kwenta.

Jesu ntasu'va-ra ñayivi ku'u

⁵³Ni chiso-ra in-ga chiyo yu'u ntutya kwa'an-ra ni chaa-ra in ñuu nani Genesaret ni chi'ni-ra tintoo ni ntoo-ra yu'u ntutya. ⁵⁴Oro tnee ni nuu-ra nu tintoo-ra ni nukunu ñayivi chi'in Jesu ⁵⁵ni kati tnu'u-yi kwa'an-yi kicha'a tava-yi ñayivi ku'u chi'in chito. ⁵⁶Ntyava'a nu kwa'an Jesu - vasi ñuu axi in yuku - ni tava-yi ñayivi ku'u tya ni tatñii-yi nu ya'a-ra. Kanta'vi-yi chi'in-ra na kwa'a-ra chi'in-ra na tñii-yi vasi na'a yu'u soo-ra, taka ñayivi ni tñii soo-ra ni ntuva'a-yi.

Cha satnya'a-yi ini ñayivi

7 Ni ntuyatni ra kuu fariseo chi'in ratu'va nu ntyaa Jesu. Ratu'va ra skwa'a tnu'u Nkyoo, ra yukwan kuu ra ni chaa ñuu Jerusalem. ²Soo chito-ra cha rantikun chi'in Jesu ñatu iyo ntoo nta'a-ra chachi-ra. ³Ra kuu fariseo, taka ñayivi ñuu Judea ñatu jntoo-yi cha ta sa'a ñayivi ta

vachi-ga, cha na ma kachi-yi tu kumani-ga ntuntoo nta'a-yi. ⁴Cha oro ntachaa-yi cha'an-yi nu ya'vi ma kachi-yi tu ñatu iyo ntoo nta'a-yi. Soo ntyava'a-ga-yi kwa'a saka-ga cha sa'a-yi cha ta ntakatya-ga-yi yachin-yi tinto'o-yi kisi-yi. ⁵Yukwan ra kuu fariseo chi ratu'va ntakwa cha'a-ra:

—¿Noo rantikun chi'in-n ñatu sa'a-ra cha ta sa'a-nti cha ta vachi-ga chachi-ra ñatu iyo ntoo nta'a-ra? ⁶Jesu ni kati-ra: —iYo'o stna'a-nto ñayivi cha chani uu ini! Va'a ni ka'an ra ni ka'an kwentu Nkyoo Chaya tnu'u-nto kivi tyiso-ra: "Ñayivi i'ya kwa'a saka chava'a ka'an-yi chi'in, soo alma-yi ntyaa chika chi'in. ⁷Ña'ni chatniñu cha chita-nto cha ntakan-nto chi'in, cha jnya'a-nto ña chatniñu, makwi kwentu raa ñayivi kuu." ⁸Yo'o stna'a-nto ñatu-ga savi'i-nto tnu'u Nkyoo, savi'i-ga-nto cha ka'an ñayivi jnya'a chi'in-nto. ⁹Ni kati tuku Jesu:

—Cha nu ma-nto va'a saka ni skwa'a-nto cha ni jnya'a-yi chi'in-nto, chi'in ku'va yukwan ñatu savi'i-nto cha ka'an Nkyoo. ¹⁰Moyses ni kati-ra: "Tiñu'u chi'in sutu-n chi'in si'i-n." Ni kati tuku-ra: "Ñayivi ka'an cha saka chi'in sutu-yi axi chi'in si'i-yi, iyo iti cha ka'ni ne'e-yi chi'in-yi." ¹¹- ¹²Soo yo'o stna'a-nto jnya'a-nto cha in se'e-yi ñatu iyo iti cha na kutna'a-yi chi'in sutu-yi chi'in si'i-yi tya kati-yi: "Ma kuu kutna'i tya taka cha ntyava'i ntakwa'i chi'in Nkyoo." ¹³Suni chi'in ku'va yukwan ñatu savi'i-nto cha ka'an Nkyoo chi'in-nto savi'i-ga-nto cha ka'an rajnya'a chi'in-nto.

Kwa'a saka-ga cha sa'a-nto cha ta ka'in chi'in-nto. ¹⁴Oro tnee Jesu ni kana-ra ñayivi ni kati-ra:

—Kuni so'o-nto, taka-nto cha na kwa'a-nto kwenta. ¹⁵Ña'ni cha kivi yu'u-yi satnya'a chi'in-yi. Cha kanya ini-yi, chakwan kuu cha satnya'a chi'in-yi. ¹⁶[Ñayivi kuni-yi kuni so'o-yi na kuni so'o-yi. TXT]

¹⁷Oro ni jntoo Jesu chi'in ñayivi ni kivi-ra chi vi'i chi'in taka rantikun chi'in-ra. Ni ntakwa cha'a rantikun chi'in-ra tnu'u cha ni jnya'a-ra. ¹⁸Takwan ni kati-ra: —¿Ni yo'o stna'a-nto ñatu cha'a-nto kwenta? Ñatu kutnuni ini-nto cha ña'ni cha kivi yu'u-nto ñatu satnya'a-yi chi'in-nto. ¹⁹Ma kivi-yi nu ntyaa alma-nto, ya'a-yi kwa'an tichi-nto, nu kwa'an-ga kanya-yi tichi ñuntya'yu-nto. Takwan ni kati Jesu cha na kwa'a-yi kwenta cha taka cha chachi-yi ma satnya'a chi'in-yi. ²⁰Ni kati tuku-ra:

—Cha kanya ini ñayivi, chakwan kuu cha satnya'a chi'in-yi nuu Nkyoo. ²¹Tichi nu ntyaa alma-yi kanya chasaka cha chani ini-yi, taka nuu kwati kuni sa'a-yi chi'in ña'a.

Yukwan sa'a tuku-yi cha chani ini-yi: sakwa'yi-yi, cha'ni tna'a-yi, ²²nunta-ra chi'in ña'a, kuni-yi kunyava'a kwa'a-ga-yi, sa'a-yi chasaka, ntaña'a-yi, sa'a-yi cha chani ini-yi, kukwasun ini-yi, ka'an nyava'a-yi tnu'u tna'a-yi, chani ini-yi cha tyayi-ga ka-yi nu taka ñayivi, ñatu kutnuni ini-yi na kaa chava'a, na kaa chasaka. ²³Taka cha'a kuu chasaka, kanya ini-yi satnya'a-yi chi'in-yi nu Nkyoo.

**Ta ni kanticha in ña'a
ñasu ñuu Judea**

²⁴Yukwan ni kanya Jesu kwa'an-ra ñuu Tiro. Ni kivi-ra in vi'i ñatu kuni-ra cha ña'ni-yi kuntani cha ntyaa-ra, soo ñatu ni kuu kuntyaa xi'i-ra. ²⁵- ²⁶Yati saka in ña'a ni cha'a kwenta cha ntyaa-ra. Ña'a yukwan ñasu ña'a ñuu Judea kuu-ña, vachi-ña in ñuu Sirofenisia. Sesi'i-ña tna'a-ña tati xaan. Cha'an-ña nu kuñu chiti-ña cha'a Jesu ni kanta'vi-ña chi'in-ra cha na tava-ra tati xaan chi'in sesi'i-ña. ²⁷Soo Jesu ni kati-ra:

—Kwa'a na kachi xi'na-ga ñinti. Ntyava'a nu kuu in vi'i: Ñatu iyo iti kintyaa-yi chachachi ñinti cha na kwa'a-yi kachi ina. ²⁸Ma-ña ni kati-ña: —iRacha'nu! Ntya ina chachi-di chi misa tikii staa nyakava chasa'a ñinti. ²⁹Jesu ni kati-ra:

—Cha ta ni ka'an-n, kwa'an, ma kani-ga ini-n. Tati xaan cha ni kanya-yi chi'in sesi'i-n. ³⁰Oro ni chaa-ña vi'i-ña ni chakutna'a-ña sesi'i-ña nu chito. Tati xaan cha ni kanya-yi chi'in-ña kwa'an-yi.

Jesu ni ntasu'va in raso'o

³¹Jesu kanya-ra kwa'an ñuu Tiro ni ya'a-ra ñuu Sidon ni chaa-ra yu'u ntya'nu'u Galilea ni kivi-ra ñuu Kapoli. ³²Yukwan ni chiso-yi in raa so'o cha ñatu kuu ka'an ñatu chinira, tya ni ka'an-yi chi'in Jesu cha na tatni-ra nta'a-ra xini-ra. ³³Jesu ni tava siin-ra chi'in-ra, ni skivi-ra nunta'a-ra so'lo raso'o, chi'in siyu'u-ra ni stni-ra nu yala-ra. ³⁴Yukwan ni ntantye'e-ra antivi ni chanu ini-ra ni kati-ra:

—iEfata! Chakwan kuu: iNtanunya yo'o! ³⁵Oro tnee so'lo-ra ni ntanunya-yi, ni ntanunya nu yaa-ra ni ntaka'an-ra. ³⁶Jesu ni ka'an-ra chi'in taka ñayivi cha na ma ka'an-yi ta ni kuu. Soo tnaa cha'a ka'an Jesu chi'in-yi

—iMa ka'an-nto!, kwa'a-ga ka'an-yi. ³⁷Ntantava saka ini-yi ni kati-yi:

—iNtyava'a cha sa'a-ra va'a! Ntya raa so'o ntakuniso'o-ra, ra tya'a ntaka'an-ra ni sa'a Jesu!

Nu chachi kumi mil ñayivi

8 In kivi kwa'a saka ñayivi ni ntututu-yi ñatu ntyava'a-yi cha kachi-yi. Jesu ni kana-ra rantikun chi'in-ra ni kati-ra: ²—Yu'u kunta'vi inií chi'in-yi cha kuu uni ntuu ntyaa-yi i'ya chi'in tya ñatu ntyava'a-yi ña'ni cha kachi-yi. ³Tu na tyantele chi'in-yi cha ta kachi-ga-yi na kinu'u-yi vi'i-yi kuu kwita-yi iti iyo in-yi cha vachi chika. ⁴Rantikun chi'in-ra ni kati-ra: —¿Noso so'o cha na kachi-yi in nuu kuu tne'e nu ñatu ña'ni na iyo? ⁵Jesu ntakwa cha'a-ra: —¿Noso tna'a pa ntyava'a-nto? —Ucha-ni, ni kati-ra. ⁶Yukwan ni tena'a-ra cha na kunuko ñayivi nu ñu'u, ni tni-ra nti ucha pa ni ntaka ta'vi-ra chi'in Nkyoo, ni cha'nu-ra kicha'a cha'a-ra chi'in rantikun chi'in-ra cha na sachaa-ra chi'in ñayivi; takwan ni sa'a rantikun chi'in-ra. ⁷Takwan ntyava'a tuku-ra uu kyaka. Jesu sa'ii-ra ni tyanta'a tuku-ra cha na sachaa-ra. ⁸Taka-yi ni chachi ñatu-ga ni nti'i kachi-yi, ni ntaki'in-yi ucha kyika chakintooso. ⁹Yatni kumi mil ñayivi ni chachi.

Yukwan Jesu ni skastna'a-ra chi'in-yi ¹⁰ni kaa-ra nu tintoo-ra

chi'in rantikun chi'in-ra kwa'an-ra ñuu Dalmanuta.

Nu ni ntakan ra kuu fariseo in seña

¹¹Ni chaa ra kuu fariseo kicha'a-ra ka'an-ra chi'in Jesu kuni-ra kotontya-ra chi'in-ra ni ntakan-ra in seña cha na kichi-yi antivi. ¹²Jesu ni chanu ini-ra ni kati-ra:

—¿Noo ntakan-nto seña cha na kichi antivi? Na ka'an kachi chi'in-nto: Ma koo seña. ¹³Yukwan ni jntoo-ra ntachokwiñi yata-ra ni kaa-ra nu tintoo kwa'an-ra in-ga chiyo ntutya ñu'u.

Nu ni ka'an Jesu tnu'u levadura chi'in rantikun chi'in-ra

¹⁴Ni naa ini-ra kwiso-ra cha kachi-ra ntyava'a-ra vaa-nya pa nu tintoo-ra. ¹⁵Jesu ni ka'an-ra: —Sa'a kwenta-nto chi'in-nto chi'in yuchan iya ra kuu fariseo, yuchan iya ra kuu Erode. ¹⁶Rantikun chi'in-ra kicha'a-ra ntatnu'u-ra stna'a-ra cha ñatu ntyava'a-ra pa. ¹⁷Jesu ni cha'a-ra kwenta ni kati-ra:

—¿Noo ka'an-nto cha ñatu ntyava'a-nto pa? ¿Ta kwa'a-ga-nto kwenta ni ña kutnuni ini-nto? ¿Ntava saka ini-nto ne? ¹⁸¿Ntyava'a-nto ñunu-nto ñatu kuu ntye'e-nto? ¿Iyo so'o-nto ñatu chini-nto? ¿Natu nuku'un ini-nto? ¹⁹Kivi ni cha'nui u'un pa tnee ni chachi u'un mil ñayivi, ¿noso tna'a kyika ni kintooso ni ntaki'in-nto? Ni kati-ra stna'a-ra:

—Uchi uu kyika. ²⁰Kati tuku Jesu:

—Kivi ni sachee ucha pa chi'in kumi mil ñayivi, ¿noso tna'a kyika ntaki'in-nto? Kati tuku-ra:

—Ucha kyika. ²¹Yukwan kati tuku-ra:

—¿Ñatu nuku'un ini-nto jan?

Jesu ntasu'va-ra chi'in in rakwaa

²²Yukwan ni chaa-ra ñuu Vetsaida, ni chiso-yi in raa kwaa chi'in Jesu ni kanta'vi-yi chi'in-ra cha na ntasu'va-ra. ²³Jesu ni tñii-ra nta'a rakwaa ni tava-ra chi'in-ra ta kwa'an yu'u ñuu ni stii-ra ñunu-ra chi siyu'u-ra ni tatni-ra nta'a-ra xini-ra ni ntakwa cha'a-ra:

—¿Kuu ntye'e-n? ²⁴Ra kwaa ntatnuu ñunu-ra ni kati-ra:

—Kuu nti'í chi'in ñayivi. Nti'í chi'in-yi ta in yutnu cha nunta.

²⁵Jesu tatni tuku-ra nta'a-ra nu ntyaa ñunu ra yukwan, ni ntantye'e kachi-ga-ra ni ntuva'a-ra; taka cha ni nukun nuu-ra. ²⁶Yukwan Jesu ni tyanta'a-ra na kinu'u-ra vi'i-ra ni kati-ra:

—iMa ki kivi-n ma ñuu!

Peyo ka'an-ra: Yo'o kuu Kristu

²⁷Oro tnee Jesu chi'in rantikun chi'in-ra kanya-ra kwa'an cha'an-ra in ñuu yatni ñuu Sesarea Lipi. Iti kwa'an-ra Jesu ntakwa cha'a-ra chi'in rantikun chi'in-ra:

—¿Yoo kuu cha kuu yu'u kati ñayivi? ²⁸Ni kati-ra:

—In-yi kati yo'o kuu Jua ra ni skwantutya, in tuku-yi kati-yi yo'o kuu Lia, in tuku-ga-yi kati-yi yo'o kuu in ra ketnu'u cha ka'an Nkyoo.

²⁹—Tya yo'o stna'a-nto, ¿na kati-nto yoo kuu cha kuu yu'u? ni ntakwa cha'a-ra. Peyo ni kati-ra:

—iYo'o kuu Kristu cha ni tyanta'a Nkyoo! ³⁰Jesu ni ka'an-ra:

—Ma ka'an-nto yoo kuu cha kuu yu'u chi'in ñayivi.

Jesu ketnu'u-ra cha ta kuu-ra

³¹ Jesu kicha'a-ra jnya'a-ra ni kati-ra:

—Se'e raa tna'a-ra tnunto'o. Ma savi'i-yi chi'in rakucha'nu, rakuxini vi'i Nkyoo, ratu'va. Ka'ni-yi chi'in, soo nu uni ntuu ntatyakui. Takwan ni kati Jesu. ³²Ni ka'an kachi-ra chi'in-ra. Yukwan Peyo ni kanya siin-ra cha uu tna'a-ra chi'in Jesu kicha'a kuxaan-ra chi'in Jesu. ³³Soo Jesu ntachokwiñi-ra ntantye'e-ra chi'in rantikun chi'in-ra ni ntuxaan-ra chi'in Peyo ni kati-ra:

—iKuu chiyo chi'in, yo'o Kwi'na! Yo'o ñatu ntye'e-n cha kuni Nkyoo, savi'i-n cha kuni ñayivi. ³⁴Yukwan Jesu ni kana-ra rantikun chi'in-ra chi'in ñayivi ni kati-ra:

—Tu kuni-nto kichi-nto kuu-nto in rakwikun chi'in, inaa ini-nto taka cha chani ini-ma-nto, kwiso-nto kurusi-nto, kwikun-nto chi'in! ³⁵Ñayivi kuni-yi skaku-yi kivi-yi skwita-yi chi'in-yi, soo ñayivi skwita kivi-yi chantikun-yi chi'in, kanticha-yi tnu'u jnya'i chakwan skaku-yi kivi-yi. ³⁶Ñatu kwatniñu ñayivi na ni'i ntika ka'nu ñayivi su'va skwita-yi kivi-yi. ³⁷Ma kuu ntasata-yi kivi-yi. ³⁸Tu iyo in-yi kuka'an nu-yi chi'in axi chi'in tnu'i nu ñayivi kwati, takwan se'e raa kuka'an nu-ra chi'in-yi na chaa oro kichi-ra nu antivi chi'in cha'ii chaxiñu Nkyoo, chi'in tatnu Nkyoo.

9 Jesu takwan ni ka'an-ra: — Na ka'an kachi chi'in-nto: Iyo in-nto cha ntyaa i'ya ta kuu-ga-nto tya koto-nto noso tena'a Nkyoo chi'in fuersa-ra. Takwan ni kati Jesu.

Tne'e ni kuu ta ni ntasama Jesu

²Ni ya'a iñu ntuu Jesu kwa'an-ra in yuku sukun chiso-ra chi'in Peyo chi'in Nkyavo chi'in Jua nu ni kantyaa ma xini-ra stna'a-ra. Yukwan nu rantikun chi'in-ra ni ntasama Jesu cha taka-ra. ³Soo-ra ni ntuu xiñu ni ntukwichin-ga-yi cha ñatu iyo in-yi kuu ntakatyay-i takwan. ⁴Ni chito-ra chi'in Lia chi'in Moyses cha ntyaa-ra ka'an-ra chi'in Jesu. ⁵Yukwan Peyo ni kati-ra chi'in Jesu: —Mestru, ina cha va'a cha ntyoo i'ya! Na sa'a-nti uni vi'i vichin: In nu kuntyaa-n, in tuku nu kuntyaa Moyses, in tuku nu kuntyaa Lia. ⁶Tya yu'u nkyaa'a rantikun chi'in-ra. Peyo ñatu chito-ra na kuu cha ka'an-ra. ⁷Oro tnee chakuntyaa viko nu'u nu ntyaa-ra, nu viko nu'u chini so'o-ra cha ka'an-yi cha ni kati-yi: —Cha'a kuu se'e cha kuni. iKuni so'o-nto chi'in-ra! ⁸Oro tnee ntantye'e-ra taka chiyo ñatu-ga ni chito-ra ña'ni-yi chi'in-ra cha ni chito-ra kuu ma Jesu-nya. ⁹Kicha'a nuu-ra yuku Jesu ni kitnu'u-ra cha na ma ka'an-ra cha ni chito-ra ntya na chaa oro ntatyaku se'e raa. ¹⁰Yukwan tiva'a-ra kwentu cha kuu ini-ra, vasi ntatnu'u tna'a-ra ñatu cha'a-ra kwenta: —¿Na kuu cha kuni ka'an-ra cha "ntatyaku-ra"? ¹¹Ntakwa cha'a-ra nu Jesu: —¿Noo ka'an ratu'va cha xi'na-ga kichi Lia? ¹²Ni ka'an-ra chi'in-ra: —Tnu'u ntaa cha kichi xi'na-ga Lia tya suu-ra ntasu'va-ra taka. ¿Noo ka'an tnu'u Nkyoo cha se'e raa tna'a-ra tnunto'o ma savi'i-yi tnu'u ka'an-ra? ¹³Soo yu'u katyu cha Lia cha ni

kichi-ra, ma ñayivi ni sa'a-yi chi'in-ra taka cha ni kuni ini-yi, takwan ni ntyaa tnu'u Nkyoo.

**Jesu ntasu'va-ra chi'in
in ra chi'in tniñi**

¹⁴Oro ni ntachaa-ra nu ntyaa in tuku rantikun chi'in-ra ni ntakitna'a-ra chi'in-ra kwa'a saka-yi soo in ratu'va ntatna'a-ra chi'in rantikun chi'in Jesu. ¹⁵Oro ni chito-yi chi'in Jesu ni kuu sii saka ini-yi ni chinu-yi ni kastna'a-yi chi'in-ra. ¹⁶Ni ntakwa cha'a-ra: —¿Na kuu cha kuu cha ntatnu'unto chi'in-ra? ¹⁷In raa ntyaa yukwan ni kati-ra: —Mestru, ni chise se'e ntyava'a-ra in tati xaan ñatu kuu ka'an-ra. ¹⁸Ntyava'a nu tniñi tati xaan chi'in-ra skanya-yi nu ñu'u, kanya tniñi yu'u-ra ntakachi nu'u-ra kuntava-ra. Ni ntaken chi'in rantikun chi'in-n cha na tava-ra tati xaan, soo ñatu ni kuu tava-ra. ¹⁹Jesu ni ka'an-ra: —iÑayivi cha ñatu chinu ini-yi! ¿Noso kivi kuntyee chi'in-nto? ¿Noso kivi kuu kuntyiif yu'u kuntyee chi'in-nto? iSya'a raxi'li! ²⁰Yukwan ni chiso-yi raxi'li chi'in Jesu. Soo oro ni chito tati xaan chi'in Jesu ni kisi tuku-yi chi'in raxi'li ni ntuva tuku-ra nu ñu'u tuni'nu-ra kanya tniñi yu'u-ra. ²¹Jesu ntakwa cha'a-ra chi'in sutu raxi'li: —¿Na kivi kicha'a tna'a-ra kwi'i yukwan? Sutu raxi'li ni kati-ra: —Ntya kivi lu'lu-ra. ²²Kwa'a saka cha'a tati xaan skanya-yi chi'in-ra nu ñu'u nu ntutya cha kuni-yi ka'ni-yi chi'in-ra. Tu cha kuu satatna-n chi'in-ra, ikoka'nu ini-n chi'in-nti kutna'a chi'in-nti!

²³Jesu ni kati-ra: —¿Noo ka'an-n "tu kuu sa'i"? Ñayivi tu kanticha-yi ni'i-yi taka cha ntakan-yi. ²⁴Sutu raxi'li ni kanacha-ra: —Yu'u chinu iniñ. iKutna'a chi'in cha na chinuga iniñ! ²⁵Jesu ni chito-ra kwa'a saka ñayivi vachi-yi ntututu-yi ni kuxaan-ra chi'in tati xaan ni kati-ra: —Yo'o chaxaan, cha ñatu kuu ka'an cha so'o, ikatyu chi'in-n cha na kanya-n chi'in raxi'li ma ntachokwiñi-ga-n chi'in-ra! ²⁶Ni kanacha tati xaan ni kivi tuku-yi chi'in-ra kicha'a tuku-ra ntakachi nu'u-ra ntuntava tuku-ra yukwan ni kanya-yi ni jntoo-yi chi'in-ra ta kuu in ra ni chi'i. Takwan kati kwa'a saka ñayivi: — iNi chi'i-ra! ²⁷Soo Jesu ni tniñi-ra nta'a-ra cha na ntakoo raxi'li ntakwiñi-ra.

²⁸Yukwan Jesu ni kivi-ra in vi'i chi'in rantikun chi'in-ra, yukwan ni ntakwa cha'a-ra chi'in ma Jesu: —¿Noo yu'u stna'a-nti ñatu ni kuu tava-nti tati xaan? ²⁹Jesu ni kati-ra: —Tne'e nuu tati xaan kuu tava-nto xi'na-ga na ntakan-nto nu Nkyoo.

**Jesu ni ka'an tuku-ra cha
ta ka'ni-yi chi'in-ra**

³⁰Oro ni kanya-ra stna'a-ra yukwan ni ya'a-ra iti Galilea. Jesu ñatu ni kuni-ra cha ña'ni-yi kwa'a kwenta nu nunta-ra, ³¹snya'a-ra chi'in rantikun chi'in-ra ni kati-ra: —Se'e raa ntakwa'a-yi chi'in-ra chi'in ñayivi ka'ni-yi chi'in-ra. Soo nu uni ntuu ntatyaku-ra. ³²Soo rantikun chi'in-ra ñatu cha'a-ra kwenta cha ka'an Jesu chi'in-ra, ni yu'u-ra stna'a-ra ntakwa cha'a-ra nu-ra na kuu cha kuu cha ka'an-ra.

¿Na kaa cha kuu cha kanu-ga?

³³Ni chaa-ra stna'a-ra ñuu Kafernaum. Oro ni ntachaa-ra vi'i, Jesu ntakwa cha'a-ra: —¿Na kuu cha ni ntatnu'u-nto iti? ³⁴Ñatu-ga ni ka'an-ra stna'a-ra tyee iti kwa'an-ra ntatnu'u-ra na kaa in rakuxini-ga nu tna'a-ra. ³⁵Yukwan Jesu nuko-ra ni kana-ra nti uchi uu-ra ni kati-ra: — Tu iyo in-nto kuni-nto kuu-nto manu, tnu'u ntaa cha na kuu-nto nu nti'i-nya nu taka-yi, na kutna'a-nto chi'in taka-yi. ³⁶Yukwan ni tatnii-ra in ñinti ma'ñu-ra tya ni numi-ra ni kati-ra: ³⁷—Ñayivi cha ntaki'in in ñinti ta ñinti i'ya chi'in sivi'i, cha'a ntaki'in-yi chi'ín; cha ntaki'in chi'ín, ñasu chi'in ma iin ntaki'in-yi, soo ntaki'in-yi cha ni tyanta'a chi'ín.

Ñayivi cha ñatu ka'an chasaka sikio chakwan ntyaa-yi chi'on

³⁸Juan ni kati-ra: — Mestru, ni chito-nti in ra tava tati xaan chi'in sivi-n, ni ka'an-nti cha na ma sa'a-ga-ra ñasu chi'on ntyaa-ra. ³⁹Jesu ni ka'an-ra: —iMa ka'an-nto cha na ma sa'a-ga-ra! Ña'ni cha sa'a-yi in cha'ii chava'a chi'in sivi'i kuu ka'an-yi chasaka chi'ín. ⁴⁰Ñayivi cha ñatu ka'an chasaka sikio ntyaa-yi chi'on. ⁴¹Ntyava'a ñayivi cha na soko-yi vasi in yachin ntutya chi'in-nto cha ni kuu-nto chi'in Kristu, tnu'u ntaa na ke'en chi'in-nto, koo in kivi Nkyoo ntakwa'a-ra in chava'a chi'in-yi.

Cha'a kuu cha yika-ga chinu nu kwati

⁴²Tu iyo in-yi cha sa'a in ñinti cha ntikun chi'ín cha ma kanticha-

ga ini-yi chi'ín, ntoo-ga na taka-yi sukun-yi in yuu ka'nu na skanya-yi chi'in-yi nu ntya'nu'u. ⁴³ - ⁴⁴Tu chi'in nta'a-n sa'a-n kwati, intoo-ga ka'ntya nta'a-n! Va'a-ga cha na ntachaa-n nu va'a chi'in in nta'a-n, ñasu-ga cha na sa'a-n chasaka cha kati uu tna'a nta'a-n tya ki'in-n nu saka nu ñu'u nu ma nta'va. ⁴⁵ - ⁴⁶Tu chi'in cha'a-n sa'a-n kwati, intoo-ga ka'ntya cha'a-n! Va'a-ga cha na ntachaa-n nu va'a chi'in in cha'a-n, ñasu-ga cha na sa'a-n chasaka cha kati uu tna'a cha'a-n tya ki'in-n nu ñu'u. ⁴⁷Tu chi'in ñunu-n sa'a-n kwati, intoo-ga tava ñunu-n! Va'a-ga cha na ntachaa-n nu tena'a Nkyoo chi'in in ñunu-n, ñasu-ga cha na sa'a-n chasaka cha kati uu tna'a ñunu-n tya ki'in-n nu ñu'u ⁴⁸nu ma kuu tintaku, nu ma nta'va ñu'u.

⁴⁹Taka-yi kuu u'va-yi cha sa'a ñu'u. ⁵⁰Va'a ñii. Tu ñatu-ga u'va-yi, ¿noso sa'a-nto cha na kicha'a ntu'u'va tuku-yi? Kontyava'a-nto ñii chi'in-nto cha na kuntyaa-nto chava'a chi'in inga-ga-yi.

Jesu snya'a-ra cha na ma jntoo tna'a-yi

10 Jesu ni kanya-ra kwa'an Kafernaum cha'an-ra ñuu Judea kwa'an-ra in-ga chiyo yutya Jordan. Yukwan kicha'a-yi ntututu tuku ñayivi, tya ma-ra kicha'a-ra snya'a-ra cha ta ntyava'a-ra kostumbre. ²Vachi rakufariseo nu ntyaa Jesu kuni-ra kotontya-ra chi'in-ra ni ntakwa cha'a-ra tu in ra iyo iti cha na jntoo-ra ña'a-ra. ³Jesu ni kati-ra: —¿Noso ni snya'a Moyse chi'in-nto? ⁴Ni kati-ra: —Moyse ni

cha'a-ra iti cha na jntoo-ra ña'a-ra na koo tutu-yi cha ni jntoo tna'a-yi. ⁵Yukwan Jesu ni kati-ra: —Moyse ni snya'a-ra iti yukwan chi'in-nto cha ntava saka ini-nto ñatu kuni-nto kanticha-nto. ⁶Soo ntya kivi kicha'a Nkyoo sa'a-ra ñayivi, "Nkyoo ni sa'a-ra raa ni sa'a-ra ña'a. ⁷Yukwan cha jntoo raa sutu-ra, jntoo-ra si'i-ra ntakitna'a-ra chi'in ña'a-ra ⁸tya nti uu-yi ntu'iin-nya-yi." Takwan cha ñasu-ga uu-yi gu in nya-yi gu. ⁹Yukwan ñatu va'a cha na jntoo tna'a-yi cha ni skitna'a Nkyoo. ¹⁰Oro ntyaa-ra vi'i chi'in rantikun chi'in-ra kicha'a-ra ntakwa cha'a-ra na kuu cha kuu cha ni ka'an-ra. ¹¹Jesu ni kati-ra: —Raa jntoo ña'a-ra ntya tnanta'a-ra chi'in in tuku-ña chiso kwati-ra chi'in ña'a manu-ra. ¹²Tu in ña'a jntoo-ña rantyaka-ña tnanta'a-ña chi'in in tuku-ra suni chiso kwati-ña.

Jesu sa'ii-ra chi'in ñinti

¹³Ni chiso-yi ñinti nu ntyaa Jesu na tatnii-ra nta'a-ra xini-yi, soo rantikun chi'in-ra kicha'a-ra kuxaan-ra chi'in ñayivi ntiso ñinti. ¹⁴Jesu ni chito-ra ni kuñava'a ini -ra ni kuuxaan-ra ni kati-ra: —Nunya-nto iti na kichi-ma lañi nu ntyaa, ma kuu xii-nto na kichi lañi. Ñayivi na kuu-yi ta in ñinti koto-yi nu tena'a Nkyoo. ¹⁵Ma tnu'u ntaa: Ñayivi ñatu kanticha ta in lañi lu'lu ma kuu ntachaa-yi nu tena'a Nkyoo. Takwan ni kati Jesu. ¹⁶Ni kanumintya-ra chi'in lañi. Yukwan ni tatni-ra nta'a-ra xini-yi ni sa'ii-ra chi'in-yi.

In ra kuka ntatnu'u-ra chi'in Jesu

¹⁷Jesu oro ni kicha'a-ra kwa'an-ra chinu chika in raa chakuñu

chiti-ra nu Jesu ni ntakwa cha'a-ra: —Mestru, yo'o kuu raa va'a, ¿na kuu cha sa'i cha na ni'í nu va'a? ¹⁸Jesu ni kati-ra: —¿Noo ka'an-n chi'ín cha raa va'a kui? Vatnu'u-nya Nkyoo kuu ra va'a. ¹⁹Cha chito-n tnu'u Nkyoo: Ma ka'ni-n, ma kununta-n chi'in in-ga ña'a, ma sakwa'yi-n, ma ka'an-n tnuvatya chi'in ña'ni cha kuu nu ñayivi, ma sntanya'a-n, kakan ini-n sutu-n kakan ini-n si'i-n. ²⁰Ra yukwan ni kati-ra: —Mestru, taka sa'i ntya kivi ni kunti'í. ²¹Jesu ni ntye'e-ra ni kunta'vi saka ini-ra chi'in-ra tya ni kati-ra: —Vaa-ga kumani cha na sa'a-n: Kwa'an, ki xiko-n taka cha ntyava'a-n tya kwa'a-n xu'un chi'in ñayivi nta'vi. Takwan tya ntukuka-n nu ntyaa Nkyoo. Yukwan ikichi-n kwikun-n chi'ín! Takwan ni kati Jesu. ²²Ra yukwan ni kuu nyava'a ini-ra oro ni chini so'o-ra, ntiyi saka ni kuuni-ra kwa'an-ra soo ti kuu-ra in ra kuka saka.

²³Yukwan Jesu ni ntantye'e-ra tya ni kati-ra chi'in rantikun chi'in-ra: —iYi saka cha na ntachinu in ra kuka nu tena'a Nkyoo! ²⁴Kwentu yukwan ni ntantava ini rantikun chi'in-ra soo Jesu ni kati tuku-ra: —Raxi'li, ina cha yi in kivi-yi nu ntyaa Nkyoo! ²⁵Yati-ga ya'a in kameyu yavi in ñutikwi cha na kivi in ra kuka nu tena'a Nkyoo. ²⁶Oro chini so'o-ra ni ntantava-ga ini-ra kicha'a ntakwa cha'a-ra nu tna'a-ra: —Tu takwan kuu, ¿noso sa'a-yi na skaku-yi chi'in-yi? ²⁷Jesu ni ntye'e-ra chi'in-ra ni kati-ra: —Ña'ni kuu skaku chi'in ma-yi; soo Nkyoo kuu skaku-ra chi'in-yi. Taka cha kuni-ra kuu sa'a-ra.

²⁸Yukwan Peyo kicha'a-ra ka'an-ra: —Yu'u stna'a-nti cha ni jntoo-nti taka cha ntyava'a-nti tya ntikun-nti chi'in-n. ²⁹Jesu ni kati-ra: —Tnu'u ntaa na ke'en chi'in-nto: Ntyava'a ñayivi jntoo-yi vi'i-yi ñani-yi ku'va-yi si'i-yi sutu-yi se'e-yi ñu'u-yi tya ntantikun-yi chi'in, chi'in kwentui, ³⁰ntaki'in-yi kivi-yi vitna kwa'a-ga cha ntaki'in-yi ta ni'i-ga-yi vi'i-yi ñani-yi ku'va-yi si'i-yi se'e-yi ñu'u-yi vasi chi'in tnunto'o; na chaa kivi kuu-yi ntani'i-yi kivi nuu-ga nu kwa'an-ga. ³¹Kwa'a saka-yi kuu vitna manu soo suu-yi kuu nu nti'i-nya; kwa'a saka-yi vitna kuu-yi nu nti'i-nya soo suu-yi kuu manu.

**Jesu ka'an-ra cha kuu uni
cha'a cha ta kuu-ra**

³²Kwa'an-ra iti Jerusalem Jesu chakosnu-ra chika-ra kwa'an-ra chi'in rantikun chi'in-ra. Ntantava saka ini rantikun chi'in-ra, suni takwan yu'u ñayivi kwa'an chi'in Jesu. Jesu ni kana siin tuku-ra nti uchi uu-ra tya kicha'a-ra ka'an-ra cha ta tna'a-ra ni kati-ra: ³³—Ta ntye'e-nto, vitna ko'on Jerusalem. Yukwan tñi rakuxini vi'i Nkyoo chi ratu'va chi'in se'e raa nu tna'a-ra kastigu vasi na ka'ni-yi chi'in-ra, tya ntakwa'a-ra chi'in-ra chi'in raa in-ga ñuu ³⁴ka'an iti-yi chi'in-ra, tisi-yi chi'in-ra, skuun yuu-yi chi'in-ra, ka'ni-yi chi'in-ra. Soo nu uni ntuu ntatyaku se'e raa.

Cha ntakan Nkyavo Juan chi'in Jesu

³⁵Nkyavo Jua se'e Sevedeo ni ntuyatni-ra nu ntyaa Jesu ni kati-ra chi'in-ra: —Mestru, kuni-nti cha na sinu-n cha ntakan-nti. ³⁶Jesu

ni ntakwa cha'a-ra: —¿Na kuu cha kuni-nto cha na sa'i chi'in-nto?

³⁷Ni kati-ra: —Kwa'a iti nu tena'a-n na kunuko-nti in-nti xiin kwa'a-n, in-nti xiin satni-n. ³⁸Jesu ni ka'an-ra: —Ñatu chito-nto na kuu cha kuu cha ntakan-nto. ¿Kuu ko'o-nto cha ko'i, kuu kwantutya-nto cha ta kwantutye? ³⁹Yukwan ni ka'an-ra stna'a-ra: —Kuntii-nti. Jesu ni kati-ra: — Tnu'u ntaa: Yo'o stna'a-nto ko'o-nto cha ko'i, kwantutya-nto cha ta kwantutye; ⁴⁰soo cha kuu nuko xiin kwa'i axi xiin satní, yu'u ma kuu kwa'i iti. Soo Nkyoo cha ni ntakachi-ra naka ñayivi kuu nuko yukwan.

⁴¹Oro ni chini so'o nti uchi-ra ni ntakiti ini-ra chi'in Nkyavo chi'in Jua. ⁴²Soo Jesu ni kana-ra chi'in-ra ni kati-ra: — Soo chito-nto chi ntika ka'nu ñuu iyo rakuxini kuu sa'a-ra taka cha kuni-ra iyo fuersa-ra, iyo rakucha'nu, rantikun chi'in-ra tena'a-ra chi'in ñayivi. ⁴³Soo chi'in yo'o stna'a-nto ma kuu takwan. Soo ra kuni kuu xini chi'in-nto na kutna'a-ra chi'in tna'a-ra. ⁴⁴Tu iyo ra kuni kuu manu chi'in-nto, na ntukwati-ra chi'in taka ñayivi. ⁴⁵Ni se'e raa ñatu ni kichi-ra cha na tena'a-ra, ni kichi-ra cha na kutna'a-ra, kwa'a-ra kivi-ra ta in ya'vi chi'in taka-yi cha na ntani'i-yi chava'a.

Jesu ntasuva'a-ra ñunu in raa kwaa

⁴⁶Ni chaa Jesu ñuu Jeriko. Chaa oro ni kanya-ra nu kuu ñuu chi'in rantikun chi'in-ra, chi'in kwa'a saka ñayivi, ni ya'a-ra nu nuko in ra kwaa yu'u iti ntakan-ra xu'un nu ñayivi. Ra yukwan nani-ra

Vartimeo se'e Timeo. ⁴⁷Cha ni chini so'o-ra cha Jesu Nasaret kuu, ra kwaa kicha'a-ra kanachara: —Jesu, tata Lavi, ikakan ini-n chi'ín! ⁴⁸Kwa'a saka-yi ni kuuxaan-yi cha na kune'e-ra, soo ma-ra ni kanacha-ga-ra: —Yo'o kuu tata Lavi, ikakan ini-n chi'ín! ⁴⁹Yukwan Jesu chakwiñi-ra ni kati-ra: —iKana-nto chi'in-ra na kichi-ra! Ni kana-ra chi'in rakwaa ni kati-ra: —iNi'i koo-n! iTakwiñi! Kana-ra chi'in-n. ⁵⁰Ra kwaa ni jntoo-ra soo ntichi-ra, yati saka ntakwiñi-ra ntuyatni-ra nu ntyaa Jesu. ⁵¹Jesu ntakwa cha'a-ra: —¿Na kuu cha kuni-n cha na sa'i? Ra kwaa ni ka'an-ra: —Mestru, kuni na nukitnu ñunui. ⁵²Ni kati Jesu: —Kuu kinu'u-n. Cha ni kanticha ini-n ni ntuva'a-n. Oro tnee ra kwaa ni ntantye'e-ra ni ntantikun-ra chi'in Jesu iti kwa'an-ra.

Jesu kivi-ra ñuu Jerusalem

11 Kwaku yatni-ra Jerusalem, ni chaa-ra ñuu Vefage ñuu Vetania nu kuu Yuku Olivu. Jesu tyanta'a-ra uu rantikun chi'in-ra, ²soo xi'na-ga ni ka'an-ra chi'in-ra ni kati-ra: —Kwa'an-nto ñuu ntyaa yukwan cha oro kivi-nto ñuu yukwan ki kutna'a-nto in vuru nu'ni cha ni in-yi ta koso-ga. Ntachii-nto chi'in-di kwiso-nto kichi. ³Tu iyo in ñayivi tu ntakwa cha'a-yi na kwenta kuu tne'e sa'a-n, kati-n chi'in-yi ma racha'nu ntanti'i-ra chi'in-di, soo yati ntasya'a-ra chi'in-di kichi. ⁴Cha'an-ra ni chakutna'a-ra in vuru nu'ni yatni in ñuvi'i ta vi'i kuu-ra ntachii-ra chi'in-di. ⁵In ñayivi ntyaa yukwan

ni ntakwa cha'a-yi: —¿Na kuu cha kuu cha sa'a-nto? Noo ntachii-nto vuru? ⁶Ni ka'an-ra cha ta ni ka'an Jesu. Yukwan ni cha'a-yi iti kwa'an-ra. ⁷Tatnii-ra soo ñu'u sukun-ra yata vuru, ni chiso-ra chi'in-di nu ntyaa Jesu. Jesu ninta-ra yata vuru. ⁸Kwa'a saka-yi ni chaki'in-yi soo-yi iti nu ni ya'a Jesu, in tuku-yi ni cha'ntya-yi nuvichin chaki'in-yi iti. ⁹Ñayivi yojnuu ta ni ñayivi ntikun yata kanacha-yi:

—iNa chava'a vachi-n! Nkyoo na koto-ra chi'in-n yo'o vachi-n chi'in sivi Nkyoo! ¹⁰iNkyoo na koto-ra nu tena'a tatao Lavi cha kichi! iSkaku chi'in-nti, yo'o Nkyoo cha ntyaa nu sukun! Takwan ni kati ñayivi. ¹¹Ni kivi Jesu Jerusalem kwa'an-ra vi'i nu ntyaa Nkyoo. Ni ntantye'e-ra taka cha iyo yukwan kwa'an-ra Vetania chi nti uchi uu rantikun chi'in-ra cha kwaa ini saka.

Jesu chi'in in yutnu vixi

¹²In-ga kivi ni kanya Jesu Vetania kicha'a soko-ra. ¹³Chika chito-ra in yutnu chavixi cha nani igo yi'i nta'a-yi, ni kuyatni-ra cha na koto-ra tu yi'i chavixi nuu-yi, ma kwi nta'a vichin chakutna'a-ra, ñasu kivi kwa'a-yi chavixi kuu. ¹⁴Yukwan ni ka'an-ra chi'in yutnu: —iVitna ma kuu-ga kwa'a-n chavixi cha ña'ni-ga-yi kuu kachi! Chini so'o rantikun chi'in-ra cha ni ka'an-ra.

Jesu tava-ra ñayivi xiko chi vi'i nu ntyaa Nkyoo

¹⁵Ni chaa Jesu Jerusalem ni kivi-ra in kyii vi'i nu ntyaa Nkyoo kicha'a-ra tava-ra ñayivi

xiko, tya takwan ñayivi sata. Ni chokani-ra misa ñayivi sama xu'un tna'a-yi, chokani-ra chito ñayivi xiko paloma. ¹⁶Ñatu cha'a-ra iti ña'ni-yi na ya'a-yi vi'i nu ntyaa Nkyoo tu ntiso-yi ntatniñu. ¹⁷Kicha'a-ra snya'a-ra ni kati-ra: —Takwan ka'an tnu'u Nkyoo: "Vi'i konani-yi vi'i orosyo chi'in taka ñayivi." Soo yo'o stna'a-nto ni sa'a-nto chi'in-yi ta in chiyuku nu kivi rakwa'yi. ¹⁸Oro chini so'o rakuxini vi'i Nkyoo chi'in ratu'va kicha'a-ra ntuku-ra na iti ka'ni-ra chi'in Jesu, soo yu'u-ra chi'in-ra tya taka ñayivi ntantava ini-yi cha snya'a-ra. ¹⁹Oro ni kwaa Jesu chi'in rantikun chi'in-ra kanya-ra ñuu yukwan.

**Jesu snya'a-ra cha ta ni kuu
chi'in in yutnu ni nta'iti**

²⁰Nya'a saka in-ga kivi ni ya'a-ra yatni nu ntyaa yutnu vixi ni chito-ra cha ni nta'iti-yi ntya yo'o stnii-yi. ²¹Yukwan Peyo ni nuku'un ini-ra cha ni kuu ni ka'an-ra chi'in Jesu: —Mestru, ntye'e, ni nta'iti yutnu yukwan cha ta kastigu ni cha'a-n chi'in-yi. ²²Jesu ni ka'an-ra: —Kanticha ini-nto chi'in Nkyoo. ²³Soo tnu'u ntaa na ke'en chi'in-nto: Tu iyo in-nto cha na ka'an-nto chi'in yuku yukwan: iKuuchiyo chiña kwa'an nu ntyañu'u!, tya ma kani uu ini-nto cha ka'an-nto, kanticha ini-nto cha chinu cha ntaka'an-nto tya takwan kuu taka cha ka'an-nto. ²⁴Yukwan cha ke'en taka cha ntakan-nto nu Nkyoo oro kanta'vi-nto, kanticha ini-nto cha ni ni'i-nto, yukwan ntaki'in-nto. ²⁵⁻²⁶Oro kanta'vi-nto koka'nu ini-nto naa

ini-nto taka chasaka sa'a-yi chi'in-nto, tya takwan sutu-nto cha ntyaa antivi koka'nu ini-ra naa ini-ra kwati sa'a-nto.

¿Antya chaki'in Jesu iti cha sa'a-ra?

²⁷Yukwan ni ntachaa-ra stna'a-ra Jerusalen. Ntyaa Jesu vi'i nu ntyaa Nkyoo kuyatni rakuxini vi'i Nkyoo chi'in ratu'va chi'in rakucha'nu ²⁸ni ntakwa cha'a-ra: —¿Antya chaki'in-n iti sa'a-n? Axi yoo kuu cha ni cha'a iti chi'in-n cha takwan sa'a-n? ²⁹⁻³⁰Jesu ni ka'an-ra: —Takwan-du yu'u ntakwa che'e chi'in-nto. Yoo kuu cha ni tyanta'a chi'in Juan cha ni skwantutya-ra: ¿Nkyoo axi ñayivi? Xi'na-ga ketnu'u-nto chi'in, tya yu'u ketnu'ui chi'in-nto yoo kuu cha ni cha'a iti cha ta sa'i. ³¹Kicha'a ntatnu'u xi'i-ra stna'a-ra: —Tu na ka'on cha Nkyoo ni tyanta'a chi'in-ra, ka'an-ra chi'on: "¿Noo ñatu ni kanticha-nto? ³²¿Tu na ka'on cha ñayivi tyanta'a chi'in-ra? Ni yu'u-ra chi'in ñayivi, taka-yi kanticha ini-yi cha Juan kuu in ra ketnu'u cha ka'an Nkyoo. ³³Yukwan ni ka'an-ra chi'in Jesu: —Ñatu chito-nti. Yukwan Jesu ni ka'an-ra: —Takwan-du yu'u ma ka'in yoo kuu cha ni cha'a iti taka cha sa'i.

**Tnu'u in ra saka ra ni
ntoo chi'in tniñu**

12 Jesu kicha'a-ra ka'an-ra in tnu'u ni ka'an-ra: —In ra ni tachi yoku'u cha cha'a chiti uva ni sa'a-ra koro-yi ni suva'a-ra in nu ntiko-ra uva ni sa'a-ra in vi'i sukun tuva'a kuu koto-ra. Yukwan ni chani ntaa-ra ñu'u-ra chi'in

in-ga ra satniñu stna'a-ra, tya ma ra xiin tniñu ni kanya-ra kwa'an nu kuu chika. ²Oro ni chaa kivi ntakani'i-ra tniñu ni sa'a-ra, ra xiin tniñu ni tyanta'a-ra in musu-ra cha na ki ntakan-ra cha kuu chi'in-ra cha ta na ntaki'in-ra. ³Soo ra ntyaa yukwan ni tñii-ra chi'in musu ra xiin tniñu ni skuun yuu-ra chi'in-ra ni ntachokañi-ra chi'in-ra kwa'an ña'ni ni cha'a-ra chi'in-ra. ⁴Yukwan ra xiin tniñu ni tyanta'a-ra in tuku-ra, soo chi'in ra yukwan ni stuchi-ra xini-ra ni ka'an iti-ra chi'in-ra. ⁵Ni tyanta'a ra xiin tniñu in tuku-ga-ra, soo yukwan ra ntyaa nu tniñu ni cha'ni-ra chi'in-ra. Yukwan titni-ga-ra ni tyanta'a-ra; iyo in-ra cha ni skuun yuu-ra chi'in-ra, tya in tuku-ra ni cha'ni-ra chi'in-ra. ⁶Soo ni ntoo vaa-ga, se'e-ma-ra, cha kuni saka-ra. Nu nti'i-nya ni tyanta'a-ra chi'in-ra ni chani ini-ra: "Kuni va'a-ra tna'a-ra chi'in se'é", ni kati-ra. ⁷Soo ra satniñu yukwan ni ntatnu'u-ra stna'a-ra: —Cha'a kuu cha ntaki'in tniñu. iVa'a-ga cha na ka'nio chi'in-ra, cha na ntantoo tniñu chi'on! ⁸Takwan ni tñii-ra chi'in-ra ni cha'ni-ra chi'in-ra ni tava-ra ñuntya'yu-ra nu ntyaa ñu'u-ra. ⁹¿Noso chani ini-nto cha sa'a chito'o ñu'u? Soo ki'in-ra ka'ni-ra taka rasatniñu nu ñu'u, yukwan kwa'a ntaa-ra tniñu-ra chi'in in tuku-ga-yi. ¹⁰¿Ñatu ni skwa'a-nto tnu'u Nkyoo? Cha ka'an-yi:

"Iyo in yuu ntyaa yukwan, ni chani ini rasatniñu cha ma kwatniñu-yi ni sachiyo-ra chi'in-yi,

soo yuu yukwan ni ntoo-yi ta in yuu cha kanu-ga.

¹¹Takwan ni sa'a Nkyoo, tya yoo stna'o ni ntantava saka inio."

Takwan ni kati Jesu. ¹²Yukwan ni kuni rakuxini tñii-ra chi'in Jesu tyee ni cha'a-ra kwenta cha ta tnu'u ka'an Jesu ni ka'an-ra cha ta sa'a-ra stna'a-ra. Soo ni yu'u-ra stna'a-ra chi'in ñayivi; yukwan ni jntoo-ra stna'a-ra chi'in Jesu kwa'an-ra.

Ra kuu fariseo ntuku ini-ra chi'in Jesu

¹³Ni tyanta'a-ra chi'in ra kuu fariseo, rantikun chi'in Erode nu ntyaa Jesu ni ntakwa cha'a-ra in kwentu tuva'a kuu jntañ'a-a-ra chi'in-ra. ¹⁴Yukwan ni ka'an-ra chi'in-ra: —Mestru, chito-nti cha yo'o ka'an-n tnu'u ntaa, ñatu nti'i ini-n cha ka'an ñayivi. Ñatu ka'an-n cha na kitna'a ini ñayivi chi'in-n. Yo'o jnya'a-n tnu'u ntaa iti Nkyoo. ¿Va'a na kya'vi-nti xu'un chi'in rakuxini romano axi ñatu va'a kya'vi-nti? ¿Iyo iti axi ñatu iyo iti kya'vi-nti? ¹⁵Jesu ni cha'a-ra kwenta cha ta chani uu ini-ra ni kati-ra: —¿Noo kuni-nto kotonty-nto chi'in? iSya'a-nto in xu'un cha na ntye'é! ¹⁶Ni chiso-yi in xu'un chi'in Jesu tya ni kati-ra: —¿Yoo nuu kuu, yoo sivi kuu cha ntyaa nu xu'un? Ni ka'an-yi: —Nuu Sesar. ¹⁷Yukwan Jesu ni ka'an-ra: —iKwa'a-nto chi'in Sesar cha kuu chi'in Sesar; soo kwa'a-nto chi'in Nkyoo cha kuu chi'in Nkyoo. Ni ntantava saka ini-ra stna'a-ra kwentu cha ni ka'an-ra.

Tnu'u in ña'a kanyaka ucha raa

¹⁸Rakusaduseo ni cha'an-ra stna'a-ra nu ntyaa Jesu. Taka rakusaduseo jnya'a-ra cha ma ntatyaku ntiyi. Yukwan ni ntakwa cha'a-ra chi'in Jesu: ¹⁹—Mestru, Moyse ni jnya'a-ra tu in raa tnanta'a chi'in ña'a-ra, ñatu ni chiyo se'e-ra chi'in ña'a-ra, ni chi'i-ra, ñani ra ni chi'i nini saka cha ntaki'in-ra cha ta ña'a-ra chi'in ña'a kintoo nta'vi cha na koo se'e-yi tuva na ntuse'e ra ni chi'i. ²⁰Chiyo ucha ñani-ra. Ra manu ni ntaki'in ña'a soo ni chi'i-ra ñatu ni chiyo se'e-yi. ²¹Ra kuu uu ni ntaki'in tuku-ra chi'in ña'a nta'vi ni chi'i tuku-ra ñatu ni chiyo se'e-yi. Suni ni tna'a chi'in ra kuu uni, ²²takwan ni tna'a nti ucha-ra ni chi'i-ra. Ñatu in-ra chiyo se'e-ra chi'in-ña. Takwan nu nti'i ni chi'i-du-ma-ña. ²³Na chaa kivi ntatyaku-yi, ¿naka'a in raa kuu ranyaka-ña? Tu nti ucha-ra ni kanyaka chi'in-ña. ²⁴Jesu ni kati-ra: —Yo'o stna'a-nto ñatu cha'a-nto kwenta. Ñatu ñunu-nto tnu'u Nkyoo ni fuersa Nkyoo. ²⁵Na chaa oro ntiyi ntatyaku-yi, raa tya ña'a ma kuu ntyaka tna'a-ga-yi, kuu-yi ta in tatnu Nkyoo cha ntyaa antivi. ²⁶Soo vitna ke'en chi'in-nto cha ntiyi ntatyaku ne'e-yi. ¿Ñatu ni skwa'a-nto nu tutu Moyse nu ka'an-yi nu ni kayu tnu'iñu? Yukwan ni ka'an Nkyoo chi'in Moyse: "Yu'u kuu Nkyoo cha ntyaa chi'in Avram, chi'in Isa, chi'in Kovo". ²⁷Soo ñasu Nkyoo ñayivi ni chi'i kuu, Nkyoo ñayivi tyaku kuu. iYo'o stna'a-nto ñatu cha'a-nto kwenta ni na'a!

¿Na kaa in tnu'u kanu-ga cha ni ka'an Nkyoo?

²⁸In ratu'va ni chini so'o-ra cha tatnu'u Jesu chi'in rakusaduseo.

Ni chito-ra cha Jesu va'a saka ni ka'an-ra. Yukwan ni ntuyatni-ra ni ntakwa cha'a-ra: —¿Na tnu'u kuu cha kuu cha kanu-ga cha ka'an Nkyoo cha na savi'o? ²⁹Jesu ni ka'an-ra: —Manu cha kanu-ga cha ka'an Nkyoo cha ka'an-yi tne'e: "iKuni so'o, ñuu Rael! Vatnu'unya Nkyoo kuxini cha ntyaka ña'a cho'on, ñatu-ga in-ga Nkyoo. ³⁰iKuni-n Nkyoo ntika kwii chi'in alma-n, ntika kwii chi'in ini-n, ntika kwii chi'in fuersa-n!" ³¹Soo iyo in-ga: "iKuni-n tna'a-n ta man!" Ñatu-ga in-ga cha kanu-ga nu uu tna'a kwentu yukwan cha ni ka'in. ³²Ratu'va ni kati-ra: —Va'a saka ka'an-n, mestru. Tnu'u ntaa cha ka'an-n: Cha iyo vatnu'ni in Nkyoo, ñatu-ga in-ga cha ta ma Nkyoo. ³³Cha na kunio Nkyoo ntika kwii chi'in almo, ntika kwii chi'in inio, ntika kwii chi'in fuersao, cha na kunio chi'in tna'o cha ta mo, yukwan va'a-ga nu taka cha kunio ntakwa'a ta'vio nu Nkyoo. ³⁴Ni chito Jesu cha ratu'va va'a saka ni ka'an-ra ni kati-ra: —Ñatu ntyaa chika-n nu teña'a Nkyoo. Yukwan ña'ni-ga-yi ni kuni-yi ntakwa cha'a-ga-yi.

¿Yoo tata vachi Kristu?

³⁵Jesu jnya'a-ra chi vi'i nu ntyaa Nkyoo ni ntakwa cha'a-ra: —¿Noo ka'an ratu'va cha Kristu vachi-ra chi'in tata Lavi? ³⁶Soo Lavi ka'an-ra cha ni jnya'a Tati ii Nkyoo chi'in-ra: "Ni kati Nkyoo chi'in ñayivi cha'nui: Kunuko xiin kwa'i ntya na tatni ñayivi kitna'a chi'in-n chi cha'a-n." ³⁷¿Noso kuu Kristu kuu-ra tata Lavi? Tuu ma Lavi ni ka'an-ra "yo'o kuu

ñayivi cha'nui"? Takwan ni kati Jesu. Kwa'a saka ñayivi ni chakitna'ani-yi chini so'o-yi chi'in-ra.

Jesu ka'an-ra cha ta sa'a ratu'va

³⁸Jesu jnya'a-ra: —iKoto-nto chi'in-nto chi'in ratu'va! Tu'va-ra kununta chi'in soo kani, kuni-ra cha na kastna'a va'a-yi chi'in-ra nu ya'vi. ³⁹Oro kwa'an-ra viko axi oro kwa'an-ra vi'i orosyo kuni-ra ntuku in tyayu nu nuko rakucha'nuga. ⁴⁰Suu-ra stna'a-ra kintyaa-ra chantyava'a ñanta'vi, cha ña'ni-yi koto kwa'a saka ntakwatu-ra. Soo Nkyoo kwa'a-ra in tnunto'o ka'nu-ga chi'in-ra cha ta in-ga-ga-yi.

**Ta ni cha'a in ña'a nta'vi
xu'un chi'in Nkyoo**

⁴¹In kivi Jesu ntyaa-ra vi'i nu ntyaa Nkyoo nuko-ra yatni nu ntyaa chatnu nu tni'i-yi xu'un cha soko-yi ta kunta ini-yi kwa'a-yi chi'in Nkyoo. Yukwan ntye'e-ra ta vachi ñayivi tni'i-yi xu'un. Kwa'a saka ñayivi kuka kwa'a saka xu'un tni'i-yi. ⁴²Yukwan ni chaa in ña'a ni kintoo nta'vi tya ni tni'i-ña chi chatnu uu xu'un lu'lu cha kuu saka-ni ya'vi-yi. ⁴³Yukwan Jesu ni ka'an-ra chi'in rantikun chi'in-ra: —Ma tnu'u ntaa: Ña'a nta'vi i'ya kwa'a-ga ni cha'a-ña nu taka ntikwi ñayivi kuka. ⁴⁴Taka ñayivi yukwan ni cha'a-yi cha kintooso-nya chi'in-yi, soo ña'a yukwan ña'a kintoo nta'vi ni cha'a nti'i-ña taka ntikwi cha ntyava'a-ña cha tyaku-ña.

**Jesus jnya'a-ra ta tnana
vi'i nu ntyaa Nkyoo**

13 Oro ni kanya Jesu chi vi'i nu ntyaa Nkyoo in rantikun

chi'in-ra ni kati-ra: —Mestru, intye'e yuu yukwan vii saka kaa-yi! iNa cha va'a kaa vi'i Nkyoo!

²Jesu ni kati-ra: —¿Ntye'e-n vi'i ka'nu yukwan? Ma ntoo chi'in-yi ni in yuu siki in tuku-yi. Koo in kivi tnana ntikwi-yi.

**Kuntyaa tuva-nto na chaa
oro kuyatni naa ñayivi**

³Yukwan kwa'an-ra stna'a-ra Yuku Olivu nu ntyaa yatni vi'i nu ntyaa Nkyoo. Jesu ni nuko-ra, Peyo Nkyavo Jua Ndree ni ntakwa cha'a siin-ra stna'a-ra: ⁴—¿Na kivi tnana vi'i nu ntyaa Nkyoo? ¿Na tnuni koo na chaa oro chinu cha ka'an-n? ⁵Jesu ni ka'an-ra: —iKoto-nto chi'in-nto cha ña'ni-yi sntaña'a chi'in-nto! ⁶Kichi kwa'a saka-yi ka'an-yi sivi kati-yi: "Yu'u kuu Kristu", chi'in kwa'a saka-yi kuu sntaña'a-yi. ⁷Na chaa oro kuni so'onto cha iyo kwati chi'in in-ga chi'in in tuku-ga ñuu, axi iyo kwa'a saka tnu'u vatya cha iyo kwati chi'in ñuu, ima kani ini-nto! Cha koo ne'e takwan kuu, soo ta nti'i-ga kuu takwan. ⁸Kicha'a ketna'a in ñuu chi in-ga ñuu. Ntyava'a ntyaku ñuu koo chatna, koo tnama. Takwan kicha'a tnunto'o. ⁹iKoto-nto chi'in-nto! Ntakwa'a-yi chi'in-nto chi'in rakucha'nu, skuun yuu-yi chi'in-nto vi'i orosyo. Kwisoyi chi'in-nto nu ntyaa rakuxini-ga cha na kuu-nto testigui cha ta tnu'i ka'an-nto chi'in-yi. ¹⁰Kumani-ga cha na naa ñayivi ntya cha ketnu'u ne'e-yi tnu'i tika ka'nu ñayivi. ¹¹iMa kani ini-nto cha ka'an-nto na chaa oro ntakwa'a-yi chi'in-nto chi'in rakuxini. Oro tnee ka'an-nto, ma Nkyoo jnya'a-ra ta

ka'an-nto. Ñasu yo'o stna'a-nto kuu cha ka'an, ma Tati ii Nkyoo kuu cha ka'an. ¹²In ñani ntakwa'a-ra chi'in ñani-ra na kuu-ra, tya sutu-yi ntakwa'a-yi se'e-yi, soo se'e-yi ntakiti ini-yi nu sutu-yi ka'ni-yi chi'in sutu-yi. ¹³Taka ñuu ntakitini-yi chi'in yo'o stna'a-nto cha kati cha kuu tnu'i, soo ñayivi kuntii taka tnunto'o cha tna'a-yi ntya chaa oro nti'i ñayivi, Nkyoo skaku-ra chi'in-yi. ¹⁴—iÑayivi na skwa'a cha'a, na kwa'a va'a-yi kwenta tnu'i!— Na chaa oro koto-nto santu chaxaan cha vatu saka kaa yukwan nu ñatu iyo iti kuntyaa-yi, oro tnee kununto kwa'an-nto, ñayivi ntyaa ñuu Judea kwa'an-nto ntyava'a yuku. ¹⁵Ñayivi ntyaa siki vi'i-yi tu nuu-yi na ma kivi-ga-yi chi vi'i-yi ntaki'in-yi ntatniñu-yi. ¹⁶Ñayivi ntyaa nu tniñu nu kuchika ma ntachokwiñi-ga-yi ntaki'in-yi soo-yi. ¹⁷iNta'vi ña'a tu kivi tnee ñuse'e-ña axi kaa-ña se'e lu'lu-ña cha chaxin! ¹⁸Ntakan-nto chi'in Nkyoo cha na ma tna'a-nto tne'e oro kichi chavichin. ¹⁹Soo kivi yukwan kuu kivi tnunto'o cha ta ñatu ni chiyo ta vachi-ga ntya kivi ni sa'a Nkyoo ñayivi ntya vitna, ni ma koo nu kwa'an-ga. ²⁰Tu Nkyoo ma sa'a kwiti-ra kivi yukwan, ña'ni-yi kuu kaku-yi. Soo ni sa'a kwiti-ra kivi yukwan cha kakan ini-ra chi'in ñayivi cha ni ntakachi-ra.

²¹Tu kivi tnee iyo in-yi kati-yi: —"iNtye'e-nto, ntyaa Kristu i'ya!", axi in tuku-ra kati-ra: "iYukwan ntyaa Kristu!", ima kanticha-nto! ²²Vachi raka'an "yu'u kuu Kristu" jntaña'a-ra, vachi-ra ka'an-ra "yu'u

kuu raka'an tnu'u Nkyoo" jntaña'a-ra. Kwa'a saka tnuni ii sa'a-ra jntaña'a-ra chi'in ñayivi. Vaxi kuni-ra jntaña'a-ra ntya chi'in ñayivi cha ni ntakachi Nkyoo. ²³iKoto-nto chi'in-nto! Taka cha ni ketnu'i chi'in-nto vasi kumani-ga na chinu.

Ntachokwiñi tuku se'e raa

²⁴Kivi na nti'i taka tnunto'o tnee nta'va ñanti kunyaa, yoo ma stnuuga-yi, ²⁵ñuxini nyakava-yi nu antivi, kicha'a chatna taka cha iyo antivi. ²⁶Yukwan koto-nto se'e raa kichi-ra nu viko nu'u antivi chi'in taka cha iyo ni'i-ra, chi'in cha'ii chaxiñu-ra. ²⁷Tyanta'a-ra tatnu Nkyoo na ntastutu-ra chi'in ñayivi cha ni ntakachi-ra ntika ka'nu ñayivi ntya nu tna'a cha'a antivi.

²⁸Skwa'a-nto cha jnya'a yutnu tiñu'u: Na chaa oro yutnu yukwan kanya soko yutya-yi, kanya nta'a chaa-yi, yo'o stna'a-nto chito-nto kwa kuu yatni na ntachinu savi. ²⁹Suni takwan kuu: Na chaa oro koto-nto taka chaka'in, kwa'a-nto kwenta cha se'e raa cha kuu yatni kichi-ra. ³⁰Tnu'u ntaa: Taka cha ke'en kuu takwan oro kumani-ga kuu ñayivi ntyaa vitna. ³¹Antivi, ntika ka'nu ñayivi nti'i kwii nti'i tu'u-yi, so tnu'i ma nti'i-yi. ³²Ña'ni-yi chito ta kivi axi ta oro, ni tatnu Nkyoo cha ntyaa antivi ni se'e. Cha chito kuu ma suti.

³³Soo koto-nto chi'in-nto kuntyaa tuva-nto, ñatu chito-nto na kivi ntachokwiñi tuki. ³⁴Kuu ta in raa ki'in chika ni jntoo-ra vi'i-ra chi'in musu-ra, tnanu-ra ni cha'a-ra in

tñiñu chi'in-ra, tya ni jntoo-ra in rantito ñuvi'i cha na koto-ra. ³⁵Kuntyaa tuva-nto ati ñatu chito-nto na oro ntachaa raxiin vi'i: Oro ni kwaa axi ta ñuu, oro titnya'a-ga axi oro kustnyaa. ³⁶Sanakwi kichi-ra, soo na ma kwikutna'a-ra chi'in-nto kixi-nto. ³⁷Cha ka'in chi'in-nto, ka'in chi'in taka ntikwi ñayivi: iKuntyaa tuva-nto!

In ku'va noso tñi-ra chi'in Jesu

14 Kumani uu ntuu-ga cha na kicha'a viko Paskwa kivi chachi-yi pa cha ñatu yi'i yuchan iya. Rakuxini vi'i Nkyoo chi'in ratu'va ntuku-ra noso kuu cha na tñi-ra chi'in Jesu chi'in in ku'va cha ta na jntañ'a-ra chi'in-ra tya ka'ni-ra ²ntatnu'u tna'a-ra: —Na ma kuu kivi iyo viko, cha na ma ntaa-yi sikio.

Ni choso-ña yuku vixi xini Jesu

³Jesu ntyaa-ra Vetania vi'i Ximu cha ni ka'an-yi chi'in-ra "ra tna'a kwi'i ñii tya'yu". Nuko-ga-ra nu misa ni chaa in ña'a ntiso-ña in tinto'o yuu lu'lu, yuu nani alavastru yi'i yuku vixi cha ya'vi saka. Ni cha'nu-ña tinto'o ni choso-ña yuku vixi xini Jesu. ⁴In ra ntyaa yukwan ni kuñava'a ini-ra ni kati-ra: —¿Noo ni stivi-ña yuku vixi yukwan? ⁵Yuku yukwan ya'vi saka ntyaa-yi; kuu kuya'vi-yi, chi'in xu'un yukwan kuu kutno'o chi'in kwa'a saka ñayivi nta'vi. Ka'an ñava'a-ra tnu'u-ña. ⁶Soo ni ka'an Jesu: —iCha kuu! iMa ka'an-ga-nto! Ni sa'a-ña in chava'a chi'in. ⁷Ñayivi nta'vi takwan ni kuntyaa-yi chi'in-nto kuu sa'a-nto chava'a chi'in-yi

oro kuni-nto. Soo yu'u ñasu tne'ni kuntyee chi'in-nto. ⁸Ña'a i'ya ni sa'a-ña cha kuu sa'a-ña: Ni choso-ña yuku vixi ñuntya'yui tne'e cha kuu yatni ta oro tiva'a-yi chi'in. ⁹Tnu'u ntaa: Cha ntyava'a nu kuu ntika ka'nu ñayivi, nu ka'an-yi tnu'i, suni ka'an-yi cha ta ni sa'a ña'a i'ya. Takwan nuku'un ini-yi chi'in-ña.

Juda kuni-ra ntakwa'a-ra chi'in Jesu

¹⁰Juda Iskariote in ra kuu uchi uu rantikun chi'in Jesu ni chakoto-ra nu ntyaa rakuxini vi'i Nkyoo cha na ntakwa'a-ra chi'in Jesu. ¹¹Oro ni chini so'o rakuxini ni kuu sii saka ini-ra ni sinu-ra cha kwa'a-ra xu'un chi'in Juda. Kicha'a Juda ntuku-ra noso ntakwa'a-ra chi'in Jesu.

Nu nti'i-nya ni kuxini Jesu

¹²Ma kivi cha koo viko, kivi chachi-yi pa cha ñatu yi'i yuchan iya, kivi cha'ni-yi revu viko Paskwa ntakwa ta'vi nu Nkyoo tuva na nta'ntya kwati-yi, kivi yukwan ni ka'an rantikun chi'in Jesu chi'in-ra: —¿Antya kuni-n cha na ki'in-nti sa'a-nti ntyayu nu kuxinio viko Paskwa? ¹³Yukwan ni tyanta'a Jesu uu rantikun chi'in-ra tya ni kati-ra: —iKwa'an-nto ma ñuu yukwan! Kwikun tna'a-nto in raa ntiso kiyi ntutya. Kwikun-nto, ¹⁴nu kivi-ra, yukwan ka'an-nto chi'in ñayivi xiin vi'i. Ka'an-nto chi'in-yi cha mestru ntuku-ra in vi'i nu kuxini-ra viko Paskwa chi'in rantikun chi'in-ra. ¹⁵Kitnu'u-yi chi'in-nto in chi vi'i yostna'a cha ntikwi iyova'a-yi cha na kuxinio. Sa'a-nto cha kumani-ga. Takwan ni kati Jesu.

¹⁶Yukwan rantikun chi'in-ra ni kanya-ra kwa'an-ra ma ñuu, ni

chaku tna'a-ra cha ta ni ka'an Jesu ni sa'a-ra cha kumani-ga nu kuxini-ra viko Paskwa. ¹⁷Oro ni kwaa ni chaa Jesu chi'in nti uchi uu rantikun chi'in-ra. ¹⁸Soo oro ntyaa-ra nu misa chachi-ga-ra Jesu ni kati-ra: —Tnu'u ntaa: Iyo in yo'o stna'a-nto cha chachi chi'in i'ya cha ntakwa'a chi'in. ¹⁹Ni kuu ntiyi saka ini-ra stna'a-ra kicha'a ntatnu'u tna'a-ra: —¿Na nticha-ga yu'u kuu? ²⁰Jesu ni ka'an-ra: —In raa kuu nu uchi uu rantikun chi'in cha jntoyo pa suni ko'o nu jntoye pai. ²¹Tnu'u ntaa: Tna'a se'e raa cha ta ka'an tnu'u Nkyoo. Soo nta'vi rantakwa'a chi'in se'e raa nta'a rakuxini. Va'a-ga ni ña kaku-ra. ²²Kuu-ga-ra chachi-ra, Jesu ni tñii-ra pa ni ntakan ta'vi-ra ni cha'nu-ra ni cha'a-ra chi'in tna'a-ra ni kati-ra: —Kachi-nto, cha'a kuu ñuntya'yui. ²³Yukwan ni tñii-ra in tinto'o lu'lu ni ntakan ta'vi-ra chi'in Nkyoo ni cha'a-ra chi'in tna'a-ra, ni chi'i taka-ra. ²⁴Ni kati-ra: —Cha'a kuu niñií. Niñi yukwan kuu na sinu Nkyoo in tnu'u chaa cha ka'an-ra chi'in ñayivi. Cha'a kuu niñi cha koso kwatniñu-yi chi'in kwa'a saka ñayivi. ²⁵Tnu'u ntaa na ke'en: Ma ko'o tuki cha cha'a yoku'u uva ntya kivi yukwan ko'i vinu chaa ntya nu tena'a ma Nkyoo. ²⁶Yukwan ni chita-ra in yaa kwa'an-ra Yuku Olivu.

²⁷Jesu ni kati-ra: —Taka yo'o stna'a-nto jntoo-nto chi'in, takwan ka'an tnu'u Nkyoo: "Ka'ní chi'in rantito, tya revu kutya siin-di tna'a-di ntyava'a nuu ki'in-di." ²⁸Na chaa oro ntatyakui, xi'na-ge kosnuu nu yo'o stna'a-nto, kuntyatui chi'in-nto

Galilea. ²⁹Peyo ni kati-ra: —Vasi taka-yi jntoo chi'in-n, yu'u ma jntooi chi'in-n. ³⁰Jesu ni kati-ra: Tnu'u ntaa na ke'en chi'in-n: Chakwa vitna uni cha'a ka'an-n cha ñatu ñunu-n chi'in cha kumani-ga kana li'i uu cha'a. ³¹Ntakanta tuku Peyo ka'an-ra: —Vasi na kui chi'in-n, soo ma ka'in cha ñatu ñunui chi'in-n. Suni ni ka'an taka-ra stna'a-ra.

Kuntiyi saka Jesu ntakwatu-ra nu kuu Getsemani

³²Yukwan kwa'an-ra ni chaa-ra nu nani Getsemani. Jesu ni ka'an-ra chi'in rantikun chi'in-ra: —Kunuko-nto i'ya, tya yu'u na ki'in na'a-ga yukwan ki ntakwatui. ³³Ni chiso-ra Peyo, Nkyavo, Jua, ni kicha'a kuu ntiyi ini-ra kuñava'a saka ini-ra.

³⁴Ni kati-ra: —Kuni kuu inif cha kuu ntiyi saka inif. iYo'o stna'a-nto ntoo-nto i'ya koto ma kusu-nto!

³⁵Jesu ni chika-ra na'a-ga kwa'an ni chakuñu chiti-ra tya ni ntakwatu-ra tu cha kuu na ma tna'a-ra tnunto'o.

³⁶Nu ntakwatu-ra ni kati-ra: —Abba, Tatayu, yo'o kuu sa'a-n taka. Skaku chi'in na ma ko'i cha'uva.

Na ma kuu cha kuni yu'u, soo na kuu cha kuni ma-n. ³⁷Yukwan ntachokwiñi-ra nu ntyaa tna'a-ra ni chakutna'a-ra chi'in-ra kixi-ra ni kati-ra chi'in Peyo: —Ximu, ¿kixi-n? ¿Ni in oro ñatu ni kuu kona'a-n?

³⁸Kona'a-nto ntakwatu-nto na ma chinu-nto nu chasaka. Ntika kwii chi alma-nto kuni sa'a-nto chava'a, soo ñuntya'yu-nto ñatu kuni'i-yi.

³⁹Kwa'an tuku-ra ntakwatu-ra suni tnu'u cha ni ka'an-ra. ⁴⁰Ntachokwiñi tuku-ra

ni chakutna'a tuku-ra chi'in-ra
kixi-ra tyee nu'ni ñuma'na ñunu-ra
cha kuni-ra kusu-ra. Ñatu chito-ra
stna'a-ra noso ka'an-ra chi'in Jesu.
⁴¹Ntachokwini-ra cha kuu uni cha'a
ni kati-ra: —¿Yo'o stna'a-nto suni
kixi-nto tatu-nto? Cha kuu, cha ni
chaa oro cha ntakwa'a-yi se'e raa
nta'a rakwati. ⁴²Ntako-nto, nako'on,
cha kuu yatni rantakwa'a chi'ín.

Nu tñii-ra chi'in Jesu

⁴³Kuu-ga Jesu ka'an-ra ni chaa
Juda in ra kuu uchi uu rantikun
chi'in-ra ni chaa kwa'a saka ñayivi
chi'in-ra ntiso-yi espada, ntiso-
yi yutnu, ni tyanta'a rakuxini
vi'i Nkyoo chi'in ratu'va chi'in
rakucha'nu. ⁴⁴Juda ra ni ntakwa'a
ni cha'a-ra in tnuni chi'in rakuxini
ni kati-ra: —Cha na ki kastna'i
tyayu'i chi'in-ra, ra yukwan kuu.
Tñii-nto chi'in-ra kwiso-nto na
ki'ín, sakwenta-nto na ma ki'ín-
ra. ⁴⁵Takwan chikantya'a-ra nu
ntyaa Jesu ni kati-ra: —iMestru! Ni
tyayu'u-ra. ⁴⁶Yukwan ni tñii ntaru
chi'in Jesu. ⁴⁷Soo in raa ntyaa
yukwan ni tava-ra espada-ra ni
cha'ntya-ra so'o in musu rayosnuu-
ga nu rasatniñu vi'i Nkyoo. ⁴⁸Jesu
ni ntakwa cha'a-ra chi'in ñayivi:
—¿Noo vachi-nto chi'in espada
chi'in yutnu vachi tñii-nto chi'ín
ta kuu cha yu'u kuu in rakwa'yi?
⁴⁹Takantikwi kivi ni kantye'e
chi'in-nto jnya'i chi vi'i nu ntyaa
Nkyoo ñatu ni tñii-nto chi'ín. Soo
cha'a kuu tne'e cha na chinu tnu'u
Nkyoo. ⁵⁰Taka rantikun chi'in-ra
ni jntoo ma in-ra Jesu ni chinu-ra
kwa'an-ra. ⁵¹In rakwakya chikun-ra
vatnunyuni in soo manta tichi-

ra. Ni tñii-ra chi'in-ra, ⁵²soo ra
yukwan ni jntoo soo-ra ni kaku-ra
ntutyiliñi-ra kwa'an-ra.

Nu ntyaa rakucha'nu ka'an-ra siki Jesu

⁵³Yukwan ni chiso-ra Jesu nu
ntyaa rayosnuu-ga nu rasatniñu
vi'i Nkyoo ni ntataka taka rakuxini
vi'i Nkyoo, rakucha'nu, ratu'va.
⁵⁴Peyo ni chikun-ra kwa'an, chika-
ni kwa'an-ra ntya ni chaa-ra ta
vi'i rayosnuu-ga nu rasatniñu
vi'i Nkyoo ni nuko-ra nu ntyaa
sntaru ntuxin-ra yatni nu kayu
ñu'u. ⁵⁵Rakuxini vi'i Nkyoo ni
ntastutu-ra chi'in taka rakucha'nu-
ga, ntuku-ra in ra na ka'an tnu'u
chasa'a Jesu na ka'ni-ra chi'in-ra,
ña'ni-yi ni ni'i-ra. ⁵⁶Vasi kwa'a saka
ka'an-yi tnu'u vatya siki-ra, sama
ka'an in-yi, sama ka'an in tuku-yi.
⁵⁷Soo in-yi kicha'a ka'an-yi tnu'u
vatya kati-yi: ⁵⁸—Yu'u stna'a-nti
chini so'o-nti cha ka'an-ra: " Yu'u
kane vi'i Nkyoo i'ya cha ni sa'a
ñayivi, tya nu uni ntuu ntakani'i
in tuku cha ma kuu sa'a ñayivi."
⁵⁹Vasi ma takwan ni kuu, ñatu ni
kitna'a kwentu ka'an-yi. ⁶⁰Yukwan
rayosnuu-ga nu rasatniñu vi'i
Nkyoo ni ntakwiñi-ra ma'ñu taka-
yi, ni ntakwa cha'a-ra chi'in Jesu:
—¿Ña'ni kuni-n ka'an-n? ¿Na kuu
cha kuu cha ka'an-yi chi'in-n? ⁶¹Soo
Jesu ñatu ni ka'an-ra. Rayosnuu-ga
nu rasatniñu vi'i Nkyoo ni ntakwa
cha'a tuku-ra: —¿Yo'o kuu Kristu
se'e Nkyoo cha'ii? ⁶²Jesu ni kati-ra:
—Yu'u kuu. Yo'o stna'a-nto koto-nto
se'e raa nuko-ra xiin kwa'a Nkyoo
chakwa'a-ga chani'i-ga kichi-ra
nu viko nu'u antivi. ⁶³Yukwan

rayosnuu-ga nu rasatniñu vi'i Nkyoo ni ntata-ra soo-ra ni kati-ra: —¿Na kwenta-ga ntuko ñayivi? ⁶⁴¡Chini so'o-nto cha kunyava'a ini Nkyoo cha ka'an-ra! ¿Na chani ini yo'o stna'a-nto?

Cha ntikwi ni ntatnu'u tna'a-yi cha Jesu kuu-ra suu-ra iyo kwati. ⁶⁵In-yi kicha'a-yi tisi-yi chi'in Jesu ni chasi-yi ñunu-ra ni skuun yuu-yi chi'in-ra ni kati-yi: —¡Ka'an yoo kuu cha ni cha'a chi'in-n! Takwan rakujntaru vi'i Nkyoo ni cha'a-ra xa'ntya nuu-ra.

Peyo ka'an-ra cha ñatu ñunu-ra chi'in Jesu

⁶⁶Peyo ntyaa-ra in kyil'i vi'i, ni ya'a in ña'a satniñu chi'in rayosnuu-ga nu rasatniñu vi'i Nkyoo ⁶⁷ni chito-ña chi'in Peyo cha ntyaa-ra ntuxin-ra yatni nu kayu ñu'u, ni chakwiñi-ña ntantye'e va'a-ña chi'in-ra ni kati-ña: —Takwan-du yo'o kanunta-n chi'in Jesu ra ñuu Nasaret. ⁶⁸Peyo ni kati-ra: —Ñatu ñunui chi'in-ra, ñatu chite na kuu cha ka'an-n. Ni kanya-ra kwa'an nu ntyaa-ra. Yukwan ni kana in li'i. ⁶⁹Suni ña'a satniñu chito tuku-ña chi'in Peyo ni kicha'a ka'an tuku-ña chi'in tuku-yi: —Cha'a kuu in rantikun chi'in Jesu. ⁷⁰Ni kati tuku-ra: —iÑasu yu'u kuu! Nu kwa'a-ga ñayivi ntyaa yukwan ni kati tuku-yi chi'in Peyo: —Tnu'u ntaa kuu cha yo'o kuu in rantikun chi'in Jesu, takwan-tu yo'o ka'an-n ma ta ka'an ra Galilea. ⁷¹Peyo kicha'a-ra ka'an-ra chi'in tnuxaan ini: —Cha ke'en chi'in-nto cha ñatu ñunui chi'in ra yukwan. ¡Soo Nkyoo na kwa'a chasaka chi'in tu ñasu tnu'u ntaa cha ka'in!

⁷²Oro tnee ni kana tuku li'i, Peyo ni nuku'un ini-ra cha ni ka'an Jesu chi'in-ra: "Cha kumani-ga kana li'i uu cha'a, ka'an-n cha ñatu ñunu-n chi'in uni cha'a." Kicha'a-ra nte'e-ra.

Jesu chi'in Pilatu

15 Nya'a saka in-ga kivi ni ntututu rakuxini vi'i Nkyoo rakucha'nu chi'in ratu'va taka rantiso tniñu ni chi'ni-ra chi'in Jesu ni chiso-ra ni ntakwa'a-ra chi'in Pilatu. ²Pilatu ni ntakwa cha'a-ra chi'in-ra: —¿Yo'o kuu cha tena'a nu ñuu Rael? Jesu ni kati-ra: —Ma-n ni ka'an. ³Rakuxini vi'i Nkyoo ni kicha'a-ra cha'a-ra kwati, kwa'a saka cha ka'an-ra tnu'u Jesu. ⁴Pilatu ni ntakwa cha'a tuku-ra: —¿Ñatu kuni-n ka'an-n? Ntye'e kwa'a saka cha ka'an-yi cha sa'a-n. ⁵Soo Jesu ñatu ni ka'an-ra, yukwan Pilatu ni ntantava saka ini-ra.

Jesu ntyaa-ra cha kuu-ra

⁶Tnaa kwiya iyo viko Pilatu cha'a-ra iti cha na tava-ra chi'in in rayi'i chi vikaa na kaa cha kuni ma ñayivi cha na kanya ii-ra. ⁷In ra nani Varavas ntyaa-ra chi vikaa kitna'a yi'i-ra chi'in in tuku-ra, ni kuni-ra ka'ni-ra rakuxini, yukwan ni cha'ni-ra in-ga ñayivi. ⁸Ñayivi ni chaa-yi kicha'a-yi ntakan-yi chi'in Pilatu cha na sa'a-ra cha ta ntyava'a-yi kostumbre-yi. ⁹Pilatu ni kati-ra: —¿Kuni-nto cha na sañe ratena'a nu ñuu Rael? ¹⁰Ni cha'a-ra kwenta cha rakuxini vi'i Nkyoo ni ntakwa'a-ra chi'in-ra chaku kwasun ini-ra chi'in-ra. ¹¹Soo rakuxini vi'i Nkyoo ni ka'an-ra chi'in ñayivi cha na ntakan-yi cha na jntoo ii-ra

chi'in Varavas. ¹²Pilatu ni ntakwa cha'a-ra: —¿Na kuu cha kuni-nto cha na sa'i chi'in ra ka'an-nto cha tena'a nu ñuu Rael? ¹³Ni kanachay-i: —iTyanto chi'in-ra nu kurusi! ¹⁴Pilatu ni kati-ra: —¿Na kuu cha kuu chasaka ni sa'a-ra? Kicha'a tuku-yi kanachay-i: —iTyanto chi'in-ra nu kurusi! ¹⁵Soo Pilatu kuni-ra cha na ma kuxaan ini ñayivi chi'in-ra, ni tava ii-ra chi'in Varavas, yukwan ni cha'a-ra iti cha na kwa'a-ra cha na skuun yuu-ra chi'in Jesu, ni ntakwa'a-ra chi'in ntaru cha na tyaa-ra chi'in-ra nu kurusi.

Chaku iti jntaru chi'in Jesu

¹⁶Jntaru ni chiso-ra chi'in Jesu in ta vi'i nu kuu chi vitniñu-ra (vi'i nani pretorio) ni ntututu taka jntaru. ¹⁷Ni jntii-ra in soo manta kwa'a ni sa'a-ra in kyuu iñu ni tatni-ra xini-ra. ¹⁸Kicha'a-ra chaku iti-ra chi'in-ra ni kati-ra: —iKotyaku ra tena'a nu ñuu Rael! ¹⁹Ni cha'a-ra yutnu xini-ra ni tisi-ra ka'an iti-ra nu kuñu chiti-ra kastna'a-ra chi'in-ra. ²⁰Chaa oro ni nti'i ni ka'an iti-ra chi'in-ra, yukwan ni kintyaa-ra soo kwa'a-ra, ni ntajntii-ra soo ma-ra, ni chiso-ra chi'in-ra nu ki tyaa-ra chi'in-ra nu kurusi.

Nu kityaa-yi Jesu nu kurusi

²¹Yukwan ni ya'a in ra ñuu Sirene nani Ximu sutu Lijandru, sutu Rufo iti ntachokwiñi-ra nu tniñu-ra. Jntaru ni sanini-ra chi'in ra yukwan cha na kwiso-ra kurusi Jesu. ²²Ni chiso-ra chi'in Jesu in nuu nani Golgota. (Golgota nani "in ku'u nu iyo yiki xini ntiyi".) ²³Ni kuni-ra

kwa'a-ra vinu cha ni sakanu-ra yuku ku'u nani mirra chi'in Jesu, soo ñatu ni kuni-ra ko'o-ra. ²⁴Yukwan ni tyanya-ra chi'in-ra nu kurusi. Ra kuu jntaru ni siki tna'a-ra cha na ntye'e-ra na kaa raa ni'i soo Jesu, na kaa cha kwiso tnanu-ra tna'a-ra. ²⁵Ta kaa iin cha nya'a ni tyaa-ra chi'in-ra nu kurusi. ²⁶Ni tyiso-ra nu in vitu cha ta ni sa'a-ra cha na tna'a-ra tñunto'o, ni taka-ra vitu nu kurusi. Kati-yi nu vitu: "Cha'a kuu ra tena'a ñuu Rael." ²⁷Chi'in-ra ni taka-ra nu kurusi uu ra ni sa'a chasaka, soo tnaa in ra nu in-ga kurusi, in-ra xiin kwa'a Jesu, in tuku-ra xiin satni-ra. ²⁸(TXT Takwan ni chinu cha ka'an tnu'u Nkyoo: "Ni kuu-ra cha ta in raa kwati.") ²⁹Ñayivi ya'a yukwan ka'an iti-yi kisi xini-yi kati-yi: —Yo'o kati-n cha kana-n vi'i Nkyoo, tya nu uni ntuu ntakani'i tuku-n chi'in-yi, ³⁰iskaku chi'in ma-n! iNuu nu kurusi! ³¹Suni takwan ka'an iti rakuxini vi'i Nkyoo chi'in ratu'va kati-ra: —Ni skaku-ra chi'in in tuku-yi, soo chi'in ma-ra ñatu kuu skaku-ra chi'in-ra. ³²Kati-ra cha kuu-ra Kristu, rakuxini ñuu Rael. iNa nuu-ra nu kurusi, cha na koto-nti tya kanticha ini-nti! Takwan ni kati-ra. Ntya ra ni kitna'a taka yatni chi'in-ra nu kurusi ka'an iti-ra chi'in-ra.

Nu ni chi'i Jesu nu kurusi

³³Ni kuu ta kochu tika ka'nu ñayivi ni kuu nya ntya ta kaa uni cha kwa ini. ³⁴Oro tnee Jesu kanacha ni'i-ra: —Eloi, eloi, ¿lema savaktani? (Cha kuni-yi ka'an-yi: "Stuu Nkyooi, stuu Nkyooi, ¿noo ni

jntoo-n chi'ín?)³⁵ In-yi cha ntyaa yukwan chini so'o-yi ni kati-yi: — Kuni so'o-nto, kana-ra chi'ín Lia ra ni ka'an tnu'u Nkyoo.³⁶ Yukwan in ra ntyaa yukwan ni chinu-ra ni stii-ra na'a kati vinu iya ni chi'ni-ra nuu in yutnu ni kani'i-ra cha na kwa'a-ra ko'o Jesu kati-ra: —Kuntyatu-nto, na ntye'o tu kichi Lia jnuu-ra chi'ín-ra nu kurusi.³⁷ Soo Jesu ni kanacha ni'i-ra tya ni chi'i-ra.³⁸ Ñuvi'i soo cha ntyasi chi vi'i Nkyoo ni ntata-yi ntya siki ntya tichi, ni ntuu uu tna'a-yi.³⁹ Rakuxini nu jntaru ntyaa yatni-ra nu ntyaa Jesu. Oro ni chito-ra cha ni chi'i-ra ni kati-ra: — Tnu'u ntaa, raa yukwan ni kuu se'e Nkyoo.⁴⁰ Takwan ntyaa ña'a stna'a-ña ntye'e chika-ña, chi'ín-ña ntyaa Maria Lena, Maria si'i Santiago rant'i'i-ga si'i See, Salome.⁴¹ Ña'a yukwan ni kantikun-ña chi'ín Jesu ni kutna'a-ña chi'ín-ra kivi ntyaa-ra ñuu Galilea. Soo yukwan ntyaa kwa'a saka-ga ña'a ni cha'an chi'ín-ra Jerusalen.

Nu ni tiva'a-yi chi'ín Jesu

⁴²Ni kuu in kivi vyarni cha oro kwa ini, ñayivi ñuu Judea kicha'a sa'a-yi cha na kuntyatu'va-yi cha kuu kivi sotu.⁴³ Chiyo in raa nani See, ra kuu ñuu Arimatea, kuu-ra in rakucha'nu cha kanu-ga nu rakuxini. Soo takwan ni kantiyatu-ra cha na kichi Nkyoo tena'a-ra. Ra yukwan ñatu ni yu'u-ra ntakan-ra ñuntya'yu Jesu chi'ín Pilatu.⁴⁴ Pilatu ntantava ini-ra tu cha ni chi'i Jesu ni kana-ra rakuxini nu jntaru ntakwa cha'a-ra tu cha ni chi'i ne'e-ra.⁴⁵ Ni ketnu'u rakuxini nu jntaru chi'ín Pilatu, tya yukwan

ni ntakwa'a-ra ñuntya'yu Jesu chi'ín See.⁴⁶ See ni sata-ra in manta ni jnuu-ra ñuntya'yu ni ntasuku-ra manta ni chativa'a-ra in chiyuku yavi yuu ni chasi-ra yuyavi chi'ín in yuu ka'nu.⁴⁷ Maria Lena, Maria si'i See ntye'e-ña nu ni tatni-ra chi'ín-ra.

Ta ni ntatyaku Jesu

16 Kivi ni ya'a kivi sotu Maria Lena, Maria si'i Jakovo, Salome ni sata-ña yuku vixi cha kiku'u-ña ñuntya'yu Jesu.² Nya'a saka kivi ntomingu nii vachi kanya ñanti ni cha'an-ña nu ni tyiva'a-yi ñuntya'yu Jesu.³ Ntatnu'u-ña kwa'an-ña: —¿Yoo kuu chakintya yuu cha na kivio nu ntyaa ñuntya'yu-ra? ⁴Soo oro ni ntye'e-ña ni chito-ña cha ni kuchiyo yuu yukwan. Yuu yukwan ka'nu saka-yi.⁵ Oro ni kivi-ña chi yavi chito-ña chi'ín in rakwakya nuko-ra xiin kwa'a, ñu'u-ra soo kani soo kwichin. Ni yu'u-ña stna'a-ña,⁶ soo rakwakya ni kati-ra: —iMa yu'u-nto! Ntantuku-nto Jesu Nasaret ra ni chi'i nu kurusi. Ñatu-ga-ra ntyaa i'ya; cha ni ntatyaku-ra. Ntye'e-nto nu ni tatni-yi ñuntya'yu-ra.⁷ Vitna kwa'an-nto ketnu'u-nto chi'ín rantikun chi'ín-ra soo ketnu'u-ga-nto chi'ín Peyo: Cha ni chakosnu-ra kwa'an-ra Galilea; yukwan koto-ra stna'a-ra chi'ín-ra cha ta ni ka'an-ra.⁸ Soo ña'a yukwan kicha'a ni'i-ña cha ni yu'u-ña chinu-ña kwa'an nu ntyaa-ña. Ñatu ni ka'an-ña chi'ín ña'ni-yi ati yu'u saka-ña.

Xi'na-ga ni tuu Jesu chi'ín Maria Lena

⁹Nya'a saka kivi ni nti'i xini vitya ntatyaku Jesu, manukwi ni chito Maria Lena chi'ín-ra.

Ña'a cha ni tava Jesu ucha tati xaan chi'in-ña cha ni kuu nu kwa'aga. ¹⁰Ña'a yukwan ni cha'an-ña ni ketnu'u-ña chi'in ra ni kantikun chi'in Jesu kuntiyi saka ini-ra nte'era stna'a-ra. ¹¹Oro chini so'lo-ra cha Jesu tyaku-ra cha ñayukwan ni chito-ña chi'in-ra, ñatu ni kanticha ini-ra stna'a-ra.

**Ni tuu Jesu chi'in uu
rantikun chi'in-ra**

¹²Yukwan Jesu ni ntakitna'a-ra uu tna'a rantikun chi'in-ra ni tuu-ra cha ta in-ga ñayivi, chika-ra stna'a-ra kwa'an-ra in iti. ¹³Ra yukwan cha'an-ra ni ketnu'u-ra chi'in taka-ra stna'a-ra, soo ñatu ni kuni-ra kanticha tuku-ra.

**Ta ni tyanta'a Jesu chi'in ra
ni kantikun chi'in-ra**

¹⁴Yukwan Jesu ntakitna'a-ra chi nti uchi in rantikun chi'in-ra ra yukwan nuko-ra stna'a-ra nu misa. Ni kuxaan-ra cha ñatu ni kanticha ini-ra stna'a-ra, ntava saka ini-ra cha ñatu ni kuni-ra

kanticha-ra chi'in ñayivi ni chito cha ni ntatyaku Jesu. ¹⁵Ni kati-ra: —Kwa'an-nto ntika ka'nu ñayivi ketnu'u-nto tnu'u Nkyoo chi'in taka ñayivi. ¹⁶Ñayivi kanticha ini-yi kwantutya-yi, Nkyoo skaku-ra chi'in-yi; soo ñayivi ma kanticha ini-yi ni'i kastigu-yi. ¹⁷Tnuni i'ya kutna'a-yi chi'in ñayivi kanticha chi'in: Chi'in sivii tava-yi tati xaan, ka'an-yi tnu'u chaa cha ñatu ni ka'an-yi, ¹⁸tnii-yi koo nu nta'a-yi, tu na ko'o-yi yuku xaan soo ma saxaan chi'in-yi, tatni-yi nta'a-yi xini ñayivi ku'u ntuva'a-yi.

Nu ni ntaa Jesu antivi

¹⁹Ni nti'i ni ka'an ma racha'nu Jesu ni ntanta-ra kwa'an antivi tya ni nuko-ra xiin kwa'a Nkyoo. ²⁰Ra yukwan stna'a-ra ni kanya-ra kwa'an ketnu'u-ra tnu'u Nkyoo ntyava'a nu kuu; ma stuu Nkyoo ni kutna'a-ra chi'in-ra jnya'a-ra ta tnu'u ka'an-ra stna'a-ra tnu'u ntaa kuu chi tnuni ii cha kutna'a chi'in-ra.